

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΤΜΗΜΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΧΕΣΕΩΝ

ΠΜΣ: ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«ΠΑΓΚΟΣΜΙΑ ΠΟΛΙΤΙΚΗ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ»

**Το Σύμφωνο Βασιλείας III και οι επιπτώσεις του στην πραγματική
οικονομία**

Δούρου Δ. Σπυριδούλα

© ΚΟΡΙΝΘΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2017

UNIVERSITY OF PELOPONNESE

FACULTY OF SOCIAL AND INTERNATIONAL SCIENCES

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE AND INTERNATIONAL
RELATIONS

MASTER PROGRAM IN «GLOBAL POLITICAL ECONOMY»

Basel III and its impact on the real economy

Dourou D. Spiridoula

© CORINTH JANUARY 2017

Περιεχόμενα

Περίληψη	3
Abstract	4
Εισαγωγή	5
Το χρηματοπιστωτικό σύστημα.....	7
1.1 Εισαγωγή.....	7
1.2 Οι συμμετέχοντες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα	9
1.3 Χρηματοπιστωτικές αγορές - Η ροή των χρηματικών πόρων	10
1.3.1 Άμεση χρηματοδότηση	10
1.3.2 Έμμεση χρηματοδότηση	11
Αιτίες της κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος	12
2.1 Εισαγωγή.....	12
2.2 Ορισμός.....	14
2.3 Η χρηματοπιστωτική κρίση της περιόδου 2007-2009	15
2.4 Το χρονικό της αμερικανικής χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009)	16
2.5 Τα αίτια της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης (2007-2009).....	20
Τραπεζικό σύστημα	22
3.1 Ορισμός.....	22
3.1.1 Χρηματοοικονομικές αγορές	22
3.1.2 Χρηματοοικονομικά προϊόντα	23
3.1.3 Χρηματοοικονομικοί Οργανισμοί.....	23
3.1.4 Τράπεζες.....	24
3.2 Τύποι Τραπεζών	24
3.2.1 Εμπορικές τράπεζες.....	24
3.2.2 Τα αποταμιευτικά ιδρύματα	24
3.2.3 Οι πιστωτικές ενώσεις.....	25
3.2.4 Οι χρηματοδοτικές εταιρείες.....	25
Τραπεζικές κρίσεις και ανάγκη για εποπτεία	26
4.1 Εισαγωγή.....	26
4.2 Τραπεζικές κρίσεις	26
4.3 Αιτίες τραπεζικών κρίσεων	27
4.3.1. Αιτίες που σχετίζονται με το μακροοικονομικό περιβάλλον	28

4.3.2 Αιτίες που σχετίζονται με τη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος.....	29
4.4 Ανάγκη για εποπτεία	30
4.4.1 Στόχοι της τραπεζικής εποπτείας	31
Βασιλεία I και II.....	33
5.1. Εισαγωγή.....	33
5.2 Βασιλεία I.....	34
5.3 Σύμφωνο Βασιλείας II.....	37
5.4 Κριτική στο Σύμφωνο Βασιλείας II	39
Σύμφωνο Βασιλείας III.....	41
6.1 Εισαγωγή.....	41
6.2 Διατάξεις της Βασιλείας III.....	42
6.2.1 Εισαγωγή.....	42
6.2.2 Ελάχιστα Ίδια κεφάλαια.....	42
6.2.3 Συντελεστής Μόχλευσης.....	43
6.2.4 Συντελεστής Ρευστότητας.....	44
6.2.5 Εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας	45
6.2.6 Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης.....	46
6.2.7 Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα	46
6.3 Αξιολόγηση της Βασιλείας III	47
Οι επιπτώσεις του Σύμφωνου Βασιλείας III στην οικονομία	49
7.1 Εισαγωγή.....	49
7.2 Επιπτώσεις της Βασιλείας III στην πραγματική οικονομία	50
7.3 Επόμενος σταθμός : Βασιλεία IV.....	51
Συμπεράσματα.....	54
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΑΝΑΦΟΡΕΣ	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.

Περίληψη

Η πολυπλοκότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος καθώς και η παγκοσμιοποίηση, δημιούργησαν ένα νέο περιβάλλον, στο οποίο η εφαρμογή ενός κανονιστικού πλαισίου ρύθμισης και εποπτείας σε διεθνές επίπεδο, είναι επιτακτική. Η διασφάλιση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι μείζονος σημασίας για την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Στα πλαίσια αυτά το σύμφωνο της Βασιλείας III περιλαμβάνει το κανονιστικό πλαίσιο που στοχεύει σε νέες μεταρρυθμίσεις που θα έχουν τη δυνατότητα απορρόφησης των κραδασμών από χρηματοπιστωτικές πιέσεις, την βελτίωση της διαχείρισης κινδύνων, καθώς και την ενίσχυση της διαφάνειας και της λογοδοσίας.

Στόχος της παρούσας ανάλυσης είναι η παρουσίαση των ρυθμιστικών κανόνων της Βασιλείας III καθώς επίσης και των προκατόχων της. Με την παρούσα εργασία επιχειρείται η ανάλυση του ρυθμιστικού πλαισίου που διέπει το χρηματοπιστωτικό σύστημα, ύστερα από την εμπειρία της πρόσφατης παγκόσμιας οικονομικής κρίσης. Τέλος, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις της εφαρμογής της Βασιλείας III στην πραγματική οικονομία.

Abstract

The complexity of the international financial system and the globalization as well, have created a new environment, in which the implementation of a regulatory framework of regulation and supervision at international level, is imperative. Ensuring the stability of the financial system has major importance for the development of social and economic prosperity. In this context, the Basel III includes the regulatory framework that aims to further reforms that would have the ability to absorb the shocks from financial pressures, improve risk management and enhance transparency and accountability.

The aim of this analysis is to present the regulatory standards of Basel III as well as its predecessors. In the present paper, is attempted to analyze the regulatory framework for the financial system, after the experience of the recent global economic crisis. Finally, the impact of the implementation of Basel III in the real economy is displayed.

Εισαγωγή

Η σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι μείζονος σημασίας για την ανάπτυξη της κοινωνικής και οικονομικής ευημερίας. Μια ισχυρή και υγιής οικονομία προϋποθέτει την ύπαρξη ενός ισχυρού χρηματοπιστωτικού συστήματος. Ο τραπεζικός τομέας, που αποτελεί τον βασικό άξονα του χρηματοπιστωτικού συστήματος αποτελεί τον καθοριστικό παράγοντα για την ανάπτυξη, εξασφαλίζοντας ρευστότητα για τη χρηματοδότηση καινοτόμων και επενδυτικών επιχειρηματικών προγραμμάτων. Όταν το τραπεζικό σύστημα δεν στηρίζεται σε γερά θεμέλια, τότε η οικονομία της χώρας εμφανίζει προβλήματα. Η πρόσφατη μεγάλη χρηματοπιστωτική κρίση που πρωτοεμφανίστηκε στις Η.Π.Α., επεκτάθηκε σε όλο τον κόσμο και σύντομα εξελίχθηκε στη σφοδρότερη οικονομική κρίση παγκοσμίως των τελευταίων 80 χρόνων, δημιουργώντας συνθήκες ύφεσης. Η εμπειρία της χρηματοπιστωτικής κρίσης, έφερε στην επιφάνεια τις αδυναμίες του υπάρχοντος ρυθμιστικού και εποπτικού πλαισίου και απέδειξε την σημαντικότητά του για τη διατήρηση της σταθερότητας του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

Η επιλογή της παρούσας έρευνας έγινε με σκοπό τη μελέτη της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού συστήματος υπό την τραπεζική εποπτεία και στις συνέπειες που μπορεί να προκληθούν στην πραγματική οικονομία. Το ερώτημα που γεννάται είναι το αν οι εποπτικοί μηχανισμοί δύνανται να λειτουργούν ως προστατευτική ασπίδα σε μελλοντικές κρίσεις και ταυτόχρονα να μην εμποδίζουν την ανάπτυξη και την ευημερία της πραγματικής οικονομίας.

Στο 1ο Κεφάλαιο, παρουσιάζεται συνοπτικά το χρηματοπιστωτικό σύστημα, η δομή του και οι συμμετέχοντες σε αυτό.

Στο 2ο Κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι αιτίες και το χρονικό της κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος το 2007-2009.

Στο 3ο Κεφάλαιο, αναλύεται το τραπεζικό σύστημα, ο ρόλος του και οι γενικές αρχές της τραπεζικής πολιτικής.

Στο 4ο Κεφάλαιο με μια σύντομη εισαγωγή παρουσιάζεται η σημαντικότητα του τραπεζικού συστήματος στην παγκόσμια οικονομία και η ανάγκη εφαρμογής μιας προληπτικής και ρυθμιστικής εποπτείας.

Στο 5ο Κεφάλαιο αναφέρεται η Επιτροπή της Βασιλείας αλλά και το περιεχόμενο των προγενέστερων Συμφώνων της Βασιλείας I και II.

Στο 6ο Κεφάλαιο, παρουσιάζεται η Βασιλεία III, οι κανόνες και το ρυθμιστικό πλαίσιο που την διέπει.

Στο 8ο Κεφάλαιο, παρουσιάζονται οι επιπτώσεις και οι κίνδυνοι που ελλοχεύουν στην παγκόσμια οικονομία μετά την εφαρμογή του Συμφώνου της Βασιλείας III.

Τέλος, στο Κεφάλαιο 8 παρουσιάζονται τα συμπεράσματα της παρούσας εργασίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα

1.1 Εισαγωγή

«Ακόμη και οι ίδιοι οι οικονομολόγοι δεν υπολογίζουν πάντα πόσο σπουδαίο είναι για την οικονομική μεγέθυνση ένα υγιές χρηματοπιστωτικό σύστημα.»

Ben Bernanke, 2010

Το χρηματοπιστωτικό σύστημα είναι μέρος της καθημερινότητας όλων των ανθρώπων, όπως και επίσης σημαντικό κομμάτι της συνολικής οικονομίας. Η ορθή λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, αυξάνει σημαντικά τη διοχέτευση κεφαλαίων από αποταμιεύσεις σε επιχειρήσεις και κυβερνήσεις που έχουν επενδυτικά προγράμματα, τα οποία με τη σειρά τους κάνουν την οικονομία πιο παραγωγική. Το χρηματοπιστωτικό σύστημα, αυξάνοντας την παραγωγικότητα μιας οικονομίας, βοηθά και στην αύξηση της ανάπτυξης του βιοτικού επιπέδου των πολιτών.

Η βασική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού ή χρηματοοικονομικού συστήματος (financial system), είναι η συγκέντρωση των πλεοναζόντων κεφαλαίων της οικονομίας από τις πλεονασματικές μονάδες και η αποτελεσματική διοχέτευσή τους σε όσες οικονομικές μονάδες χρειάζονται αυτά τα κεφάλαια για επενδυτικούς ή καταναλωτικούς σκοπούς, δηλαδή στις λεγόμενες ελλειμματικές μονάδες (Γκόρτσος, 2011). Το χρηματοπιστωτικό σύστημα, λοιπόν, υποστηρίζει διάφορες μορφές άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης.

Αναμφίβολα το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες της οικονομίας παγκοσμίως.

« Τρεις παράγοντες εξηγούν την ραγδαία εξέλιξη του χρηματοπιστωτικού τομέα διεθνώς την τελευταία 25ετία.

Ο πρώτος είναι η απελευθέρωση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα από τα τέλη της δεκαετίας του 1970 (αρχικά στις ΗΠΑ). Η εισαγωγή του ευρώ επιτάχυνε την ολοκλήρωση της χρηματοοικονομικής αγοράς στην ζώνη του ευρώ.

Ο δεύτερος παράγοντας είναι η μεγάλη τεχνολογική πρόοδος στην πληροφορική και τις επικοινωνίες. Χωρίς αυτήν δεν θα ήταν δυνατή η τεράστια αύξηση του αριθμού των χρηματοοικονομικών συναλλαγών, η δημιουργία και η τιμολόγηση σύνθετων προϊόντων (όπως είναι τα παράγωγα).

Ο τρίτος παράγοντας είναι οι ευνοϊκές διεθνείς οικονομικές συνθήκες, όπως η ραγδαία άνοδος της παγκόσμιας οικονομικής δραστηριότητας και του διεθνούς εμπορίου, ο χαμηλός πληθωρισμός, τα χαμηλά επιτόκια και η χαμηλή μεταβλητότητα των τιμών στις αγορές χρηματοοικονομικών περιουσιακών στοιχείων. Εξάλλου, η νομισματική πολιτική στις μεγαλύτερες οικονομίες του κόσμου, μεταξύ των οποίων είναι και η ζώνη του ευρώ, έχει συμβάλει σημαντικά στη δημιουργία συνθηκών που στηρίζουν την οικονομική ανάπτυξη και τη χρηματοοικονομική σταθερότητα». (Γκαργκάνας, 2007)

Ορίζουμε την έννοια του χρηματοπιστωτικού συστήματος ως εξής:

«Ένα σύνολο αγορών για χρηματοπιστωτικά προϊόντα και εργαλεία, με τα άτομα και τα ιδρύματα που διαπραγματεύονται στις αγορές αυτές, καθώς και τις ρυθμιστικές και εποπτικές αρχές του συστήματος». (Howells & Bain, 2009)

Πιο συγκεκριμένα, οι οικονομικές μονάδες δηλαδή οι χρήστες του συστήματος, χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες που προσφέρει το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Κάποιες από τις λειτουργίες του είναι ο μηχανισμός πληρωμών, τα ασφαλιστικά και συνταξιοδοτικά προγράμματα, η διαμόρφωση και εξομάλυνση του χαρτοφυλακίου και η διαμεσολάβηση ανάμεσα σε πλεονασματικές και ελλειμματικές μονάδες. (Howells & Bain, 2009)

1.2 Οι συμμετέχοντες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα

Στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορούμε να διακρίνουμε τους χρήστες των χρηματοπιστωτικών μέσων για άντληση ή τοποθέτηση κεφαλαίων στις ακόλουθες κατηγορίες: το κράτος, την Κεντρική Τράπεζα, τις τράπεζες και τους λοιπούς χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς, τους θεσμικούς επενδυτές, το επενδυτικό και καταθετικό κοινό και τις μεγάλες επιχειρήσεις. (Σαπουτζόγλου & Πεντοτής, 2009)

Σύμφωνα με τον Αγγελόπουλο (2010), οι χρήστες των χρηματοπιστωτικών μέσων για άντληση ή τοποθέτηση κεφαλαίων, θα μπορούσαν να χωριστούν στις ακόλουθες κατηγορίες:

- i. Ιδιώτες επενδυτές
- ii. Εθνικές και Πολυεθνικές επιχειρήσεις
- iii. Θεσμικοί επενδυτές
- iv. Χρηματοπιστωτικοί Οργανισμοί
- v. Κεντρικές Τράπεζες

Κυρίαρχο ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παίζουν οι **χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί**, που αναφέρεται ο λόγος δημιουργίας τους παρακάτω, καθώς με την παρέμβασή τους επιλύονται τα προβλήματα που αναδύονται στο χρηματοπιστωτικό σύστημα κατά την εφαρμογή της άμεσης χρηματοδότησης και ιδιαίτερα εκείνα που σχετίζονται με την ποσοτική και χρονική διαφοροποίηση των προσφερόμενων και ζητούμενων κεφαλαίων. Ο κύριος ρόλος των χρηματοπιστωτικών οργανισμών είναι η επεξεργασία των κεφαλαίων, μεταμορφώνοντας τα σε ελκυστικά, για τους δανειστές και τους δανειζόμενους, χρηματοοικονομικά προϊόντα. Αυτά τα χρηματοοικονομικά προϊόντα περιορίζουν τους κινδύνους της ροής ή μεταφοράς των κεφαλαίων και ιδιαίτερα τον πιστωτικό κίνδυνο και τους λοιπούς κινδύνους, και ταυτόχρονα αυξάνουν την απόδοση των επενδύσεων. Οι δυνατότητες αυτές των χρηματοπιστωτικών οργανισμών σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο ανταγωνισμό, μειώνουν το κόστος χρήσεως των

κεφαλαίων με προφανείς θετικές επιπτώσεις στην οικονομική ανάπτυξη. (Αγγελόπουλος, 2010)

1.3 Χρηματοπιστωτικές αγορές - Η ροή των χρηματικών πόρων

Κατά τους Ξανθάκη και Θωμαδάκη (2011), ο όρος “χρηματοπιστωτικές αγορές” αναφέρεται στις αγορές όπου οι συμμετέχοντες αγοράζουν και πωλούν χρηματοπιστωτικές απαιτήσεις από διάφορους οικονομικούς οργανισμούς. Οι συμμετέχοντες, αγοράζουν και πωλούν χρηματοπιστωτικά προϊόντα, δεδομένου ότι έχουν τη δυνατότητα να ξοδεύουν διαφορετικό χρηματικό ποσό από αυτό που φαίνεται ότι λαμβάνουν. Η σπουδαιότητα των αγορών αυτών, ωστόσο, έγκειται στο γεγονός ότι οι ελλειμματικές οικονομικές μονάδες μπορούν να τύχουν χρηματοδότησης από τις πλεονασματικές μονάδες.

Η διανομή των χρηματικών πόρων από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες, μέσω καναλιών του χρηματοπιστωτικού συστήματος, γίνεται με δύο τρόπους: την άμεση χρηματοδότηση (direct financing) και την έμμεση χρηματοδότηση (indirect financing).

1.3.1 Άμεση χρηματοδότηση

Στην περίπτωση της άμεσης χρηματοδότησης, οι πλεονασματικές μονάδες παρέχουν χρηματοδότηση απευθείας στις ελλειμματικές μονάδες, ζητώντας ως αντάλλαγμα πιστωτικές απαιτήσεις που αποφέρουν τόκους. Παρά το γεγονός ότι οι άμεσες χρηματοδοτήσεις είναι αρκετά αποτελεσματικές, το βασικό μειονέκτημά τους είναι ότι οι συνθήκες, οι όροι ή το μέγεθος (ποσό, διάρκεια δανεισμού) της συναλλαγής μπορεί να διαφέρει ανάμεσα στις ελλειμματικές και τις πλεονασματικές μονάδες. Ως εκ τούτου, η πλειοψηφία των άμεσων χρηματοδοτήσεων αφορούν ανταλλαγές μεγάλων ποσών (wholesale transactions) από εξειδικευμένους συμμετέχοντες σε χονδρική κλίμακα. Μια άλλη μορφή άμεσης χρηματοδότησης είναι η απευθείας ιδιωτική αγορά χρηματοπιστωτικών απαιτήσεων (private placement of financial claims), σύμφωνα με την οποία μια ελλειμματική μονάδα πουλάει απευθείας το σύνολο των χρεογράφων που εκδίδει. Άμεσες χρηματοδοτήσεις είναι και αυτές που απαιτούν τη διαμεσολάβηση εξειδικευμένων προσώπων, όπως εμπόρους χρεογράφων (dealers) και οι χρηματιστές (brokers). Στο πλαίσιο της άμεσης

χρηματοδότησης λειτουργούν και οι τράπεζες επενδύσεων (investment banks). Η κύρια λειτουργία μιας τράπεζας επενδύσεων είναι η μείωση του κινδύνου στον οποίο εκτίθεται μια ελλειμματική μονάδα, όταν εκδίδει νέα χρεόγραφα, αντλώντας κέρδος πουλώντας τις απαιτήσεις σε μια υψηλότερη τιμή από την τιμή αγοράς τους. (Ξανθάκης & Θωμαδάκης, 2011)

1.3.2 Έμμεση χρηματοδότηση

Στην έμμεση χρηματοδότηση (indirect financing), η διαδικασία διοχέτευσης πόρων από τις πλεονασματικές προς τις ελλειμματικές μονάδες γίνεται με την παρέμβαση χρηματοπιστωτικών οργανισμών. Στους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς κατατάσσονται οι εταιρείες ασφάλισης ζωής (life insurance companies), οι εμπορικές τράπεζες (commercial banks), οι τράπεζες αποταμιεύσεων (saving banks), τα ταμεία συντάξεων (pension funds), τα αμοιβαία κεφάλαια (mutual funds) και οι πιστωτικές ενώσεις (credit unions). Ο σκοπός αυτών των οργανισμών είναι η άμεση χρηματοδότηση όταν αυτό δεν είναι εφικτό. (Ξανθάκης & Θωμαδάκης, 2011)

Συμπερασματικά, τα εμπόδια της άμεσης χρηματοδότησης, δημιούργησαν τους χρηματοπιστωτικούς οργανισμούς.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

Αιτίες της κρίσης του χρηματοπιστωτικού συστήματος

«Υπήρχε κάποια εποχή που οι πιστωτικές αγορές είχαν ουσιαστικά παγώσει και οι πιο σημαντικές βιομηχανικές εταιρίες αντιμετώπιζαν πρόβλημα χρηματοδότησης. Εκείνη την εποχή ήξερα ότι βρισκόμασταν στα πρόθυρα.....Εύκολα θα μπορούσαμε να έχουμε 25% ανεργία».

Henry M. Paulson (πρώην υπουργός Οικονομικών, Η.Π.Α.)

Σχολιάζοντας την κατάσταση της αμερικανικής οικονομίας των Η.Π.Α.

2.1 Εισαγωγή

Η ιστορία μας έχει διδάξει ότι το παραγωγικό προϊόν μιας οικονομίας μπορεί να μειωθεί βραχυχρόνια από πολλών ειδών διαταράξεις, όπως η μείωση των τιμών του πετρελαίου, οι φόροι κ.α.. Όμως η μεγαλύτερη διαταραχή που είναι ικανή να επηρεάσει καταστροφικά την οικονομία, είναι μια χρηματοπιστωτική κρίση.

Η χρηματοοικονομική κρίση του 1930 στις Η.Π.Α., πυροδότησε τη Μεγάλη Οικονομική Κρίση. Στην συνέχεια όμως η χρηματοπιστωτική κρίση που εκδηλώθηκε το 2007 στις Η.Π.Α., προκάλεσε τέτοια ύφεση που την καθιστά πολύ χειρότερη από τη Μεγάλη Οικονομική Κρίση. Οι χρηματοπιστωτικές κρίσεις είναι τόσο πολύπλοκες, που μπορούν να καταστρέψουν οικονομίες σε ολόκληρο τον κόσμο, ανεξάρτητα από το που εκδηλώνονται. (Mankiw & Ball, 2011)

Οι κρίσεις μπορεί να έχουν διαφορετικές μορφές ανάλογα με το σε ποιόν τομέα της οικονομικής δραστηριότητας πρωτοεμφανίζονται. Συνεπώς, μπορεί να χαρακτηριστούν ως κρίσεις οικονομικές, χρηματιστηριακές, νομισματικές ή χρηματοπιστωτικές. Βέβαια οι κρίσεις δεν είναι όλες ίδιες ως προς την ένταση, τις επιπτώσεις ή τις αιτίες δημιουργίας τους. (Μελάς, 2011)

Σε ακαδημαϊκό επίπεδο, για την ανάλυση των κρίσεων έχουν αναπτυχθεί τρεις κατηγορίες υποδειγμάτων. Στην πρώτη κατηγορία περιλαμβάνονται τα υποδείγματα που χαρακτηρίζονται ως υποδείγματα της πρώτης γενιάς. Η δεύτερη

κατηγορία περιλαμβάνει τα υποδείγματα των αυτό-εκπληρούμενων κρίσεων ή υποδείγματα δεύτερης γενιάς, ενώ η τρίτη κατηγορία περιλαμβάνει τα υποδείγματα των χρηματο-πιστωτικών κρίσεων ή αλλιώς υποδείγματα τρίτης γενιάς. Οι κρίσεις πρώτης γενιάς είναι εκείνες, που εντοπίζονται στη μακροοικονομική πολιτική των χωρών, όπως για παράδειγμα οι κρίσεις στις χώρες της Λατινικής Αμερικής κατά τις δεκαετίες του 1960 και του 1970. Ο Paul Krugman υποστηρίζει ότι μια χώρα θα αντιμετωπίσει κερδοσκοπική επίθεση όταν η ακολουθούμενη μακροοικονομική πολιτική δεν είναι συνεπής με τη διατήρηση μακροχρόνια ενός συστήματος σταθερής συναλλαγματικής ισοτιμίας. Δηλαδή, η χρηματοδότηση προς τα δημοσιονομικά ελλείμματα μιας χώρας παρέχοντας συνεχώς εγχώριες πιστώσεις, θα προκαλέσει τη μείωση των συναλλαγματικών διαθέσιμων της και τελικά θα καταρρεύσει η συναλλαγματική ισοτιμία. (Λιαργκόβας, 2008)

Οι κρίσεις δεύτερης γενιάς, όπως η κρίση του Ευρωπαϊκού Νομισματικού Συστήματος την δεκαετία του 1990, είναι αυτές που οφείλονται σε αντικυκλικές πολιτικές σε ανεπτυγμένες οικονομίες. καθώς και οι αυτοεκπληρούμενες κρίσεις που οφείλονται κυρίως σε φήμες και πανικό που αναπτύσσεται στις τάξεις των επενδυτών χωρίς να υπάρχει στην πραγματικότητα πρόβλημα στην πραγματική οικονομία. (Kaminsky & Reinhart, 1999)

Τέλος τα υποδείγματα της τρίτης γενιάς αναπτύχθηκαν μετά τις κρίσεις του Μεξικού, το 1994, και τη κρίση των χωρών της Νοτιοανατολικής Ασίας, το 1997 .

Στις κρίσεις της τρίτης γενιάς κεντρικό ρόλο παίζει το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Λανθασμένη νομισματική πολιτική, ασθενείς και ελλιπείς κανόνες επίβλεψης σε συνδυασμό με την έλλειψη εμπιστοσύνης, μπορεί να προκαλέσει τη φυγή κεφαλαίων προς το εξωτερικό και να πυροδοτήσει μια χρηματοπιστωτική κρίση. (Λιαργκόβας, 2008)

Στην περίπτωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007, σημειώνουμε ότι η κρίση εκδηλώθηκε ως κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων που στη συνέχεια επεκτάθηκε στις διατραπεζικές αγορές με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί πρόβλημα ρευστότητας. Σε σχέση με προηγούμενες χρηματοπιστωτικές κρίσεις, που είχαν εκδηλωθεί σε μεμονωμένες και μερικές χώρες, η κρίση του 2007 ξεκίνησε από τις Η.Π.Α και μεταδόθηκε με μεγάλη ταχύτητα σε ολόκληρο τον κόσμο.

2.2 Ορισμός

Υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την έννοια της κρίσης.

Σύμφωνα με το Sharpe (1963), μια κρίση είναι μια χρονική περίοδος όπου υπάρχει μια μεγάλη πτωτική κίνηση στην αγορά.

Οι μονεταριστές συνδέουν τις οικονομικές κρίσεις με τον τραπεζικό πανικό. (M.Friedman & Schwartz, 1963)

Σύμφωνα με ένα ευρύτερο ορισμό των κρίσεων προβλέπεται μια απότομη πτώση των τιμών των περιουσιακών στοιχείων, καθώς και χρεοκοπίες μεγάλων επιχειρήσεων κλπ. (Minsky, 1972)

Ένας βασικός ορισμός δίνεται από τους Gonzalez-Herrero και Pratt (1996) οι οποίοι χωρίζουν τις κρίσεις σε τέσσερις φάσεις. Τη γέννηση, την ανάπτυξη, την ωριμότητα και την παρακμή. Αυτό το μοντέλο περιγραφής της κρίσης συσχετίζεται με το βιολογικό μοντέλο ενός ζωντανού οργανισμού που γρήγορα διαστέλλεται και μετά μαραζώνει.

Η πρόσφατη διεθνής οικονομική κρίση, συνδέεται άμεσα με τον όρο της χρηματοπιστωτικής παγκοσμιοποίησης, δηλαδή την επιταχυνόμενη ενοποίηση των εθνικών κεφαλαιαγορών σε μια πλανητική αγορά που είναι ενιαία. Παρά το γεγονός ότι η πλανητική κεφαλαιακή αγορά θα έπρεπε να παρουσιάσει αποτελεσματικότητα στην κατανομή των κεφαλαίων, στην πραγματικότητα αύξησε δραματικά την αστάθεια και την αλληλεξάρτηση και στην συνέχεια την διεθνή κρίση του χρηματοπιστωτικού συστήματος. (Κόντης & Τσαρδανίδης, 2005)

Η τελευταία χρηματοπιστωτική κρίση, ακόμα, σχετίζεται με την εμφάνιση νέων χρηματοοικονομικών προϊόντων . Η πλειοψηφία των κρίσεων αποτελούν συνέχεια της απελευθέρωσης των χρηματοπιστωτικών αγορών. (Kaminsky & Reinhart, 1999)

Τα χρηματοοικονομικά εργαλεία, τα οποία είναι δημιουργήματα της οικονομικής απελευθέρωσης, παρά τα πλεονεκτήματά τους, απειλούν τη σταθερότητα του χρηματοπιστωτικού συστήματος.

2.3 Η χρηματοπιστωτική κρίση της περιόδου 2007-2009

«Μοιάζει σαν μία νέας μορφής οικονομική γενοκτονία σχεδιασμένη από τις αγορές»

Jose Manuel Lamarque

Προσπαθώντας να εξηγήσουμε τη φάση της οικονομικής κρίσης, το πρώτο συμπέρασμα που κανείς μπορεί να εξάγει με βάση τα ανωτέρω είναι ότι η φάση της ανόδου της οικονομίας κάποια χρονική στιγμή φτάνει σε ένα τέλος. Από το σημείο αυτό και μετά, ακολουθεί η φάση της κρίσης. (Γεωργακόπουλος κ.α., 2007)

Αναμφισβήτητα, η παγκόσμια οικονομική κοινότητα αναγνωρίζει ότι η πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση αποτελεί μία από τις χειρότερες κρίσεις της σύγχρονης παγκόσμιας ιστορίας. Οι επιπτώσεις της ήταν και συνεχίζουν να είναι καταστροφικές σε όλα τα μέρη της παγκόσμιας οικονομίας, με τη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας και την αύξηση της ανεργίας. Η τελευταία παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ξεκίνησε στα μέσα του 2007 και επηρέασε ολόκληρο τον κόσμο από το Σεπτέμβριο του 2008. Είναι παγκόσμια, έχει επηρεάσει σχεδόν όλες τις χώρες του κόσμου και είναι ισχυρότερη σε ένταση και την κάλυψη της από όλες τις προηγούμενες κρίσεις όπως η Μεγάλη Ύφεση του 1930 και η Ιαπωνική κρίση του 1990. (Dhameja, 2010)

Η μεγάλη οικονομική κρίση του 1930 έδειξε πως μετά από μια χρηματοπιστωτική κρίση ακολουθούν καταστροφικές μακροοικονομικές επιπτώσεις. Μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, καμία κρίση δεν μπόρεσε να κλονίσει την οικονομία των ΗΠΑ. Ακόμα και κατά τη δεκαετία του 1980, η κρίση των αποταμιεύσεων και δανείων, ενώ στοίχισε στο κράτος 124 δις δολάρια, στην πραγματικότητα προκάλεσε μέτριες επιπτώσεις στη συνολική οικονομία. Κατά τη δεκαετία 1990-2000 το φαινόμενο της χρεοκοπίας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων ήταν σπάνιο και γενικότερα η περίοδος αυτή χαρακτηρίζεται από σταθερότητα. Πολλοί οικονομολόγοι μιλούσαν για την περίοδο αυτή με τον όρο «Μεγάλη Μετρίαση» λόγω του χαμηλού πληθωρισμού και της σταθερής αύξησης της παραγωγής. (Mankiw & Ball, 2011)

Έως το 2007, η παγκόσμια οικονομία λειτουργούσε σε ένα περιβάλλον μεγάλης αισιοδοξίας. Σύμφωνα με τον O' Neill (2011) η εποχή αυτή χαρακτηρίζεται ως την εποχή της «υπέρτατης ευδαιμονίας».

Μάλιστα, την περίοδο 2002-2007 σημειώθηκε η υψηλότερη μέση παγκόσμια ανάπτυξη των τελευταίων 40 ετών. Οι τιμές πετρελαίου με τις αυξανόμενες προοπτικές ζήτησης είχαν ανοδική πορεία και οι κτηματομεσιτικές αγορές κέρδιζαν άξια.

Τα πάντα άλλαξαν το διάστημα 2007 έως 2009 με τις ΗΠΑ να βιώνουν την πτώση του χρηματιστηρίου κατά 55%, τις χρεοκοπίες πολλών μεγάλων χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων και την αναταραχή στο σύστημα δανεισμού σε ολόκληρη την οικονομία. Συγκριτικά με το ποσοστό ανεργίας που ακολούθησε κατά την ύφεση της δεκαετίας 1930 το οποίο ήταν στο 5%, το ποσοστό ανεργίας στα τέλη του 2009 είχε φτάσει στο 10%. Εξετάζοντας σήμερα την πρόσφατη χρηματοπιστωτική κρίση, ανακαλύπτουμε ότι προηγήθηκε μια σειρά από δυσμενή γεγονότα και ενέργειες που έπαιξαν κεντρικό ρόλο στο αποτέλεσμα αυτό. (Mankiw & Ball, 2011)

2.4 Το χρονικό της αμερικανικής χρηματοπιστωτικής κρίσης (2007-2009)

Τα έτη 2006 και 2007 είχαν αρχίσει κι όλες τα πρώτα σημάδια ότι τα ιδρύματα που είχαν συνάψει επισφαλή δάνεια θα υφίσταντο μεγάλες ζημιές, αφού οι τιμές των κατοικιών μειώνονταν και τα περιστατικά αδυναμίας πληρωμής των ενυπόθηκων δανείων συνεχώς αυξάνονταν. (Mankiw & Ball, 2011)

Τα στεγαστικά δάνεια υψηλού κινδύνου που είχαν χορηγηθεί σε πολλούς αφερέγγυους οφειλέτες, είχε φτάσει τη σχέση του χρέους των αμερικανικών νοικοκυριών προς Α.Ε.Π. από το 50% τη δεκαετία του 1980 στο 100% μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 2000. (Aiginger, 2009)

Μεγάλος αριθμός δανειοληπτών είχε εισέλθει στην φάση αδυναμίας πληρωμής λόγω των υψηλών αποπληρωμών και επιτοκίων. Στην προσπάθεια να αντικατασταθούν ή να εξυπηρετηθούν από φθηνότερα δάνεια άρχισαν να

αντιλαμβάνονται ότι η αξία της υποθηκευμένης κατοικίας τους έπεφτε κάτω από την αξία του δανείου τους με συμφέρον τελικά να την παραδώσουν πίσω στην τράπεζα. (Χριστοφόρου, 2011)

Τον Απρίλιο του 2006 και τον Αύγουστο 2007 αντίστοιχα, οι δύο μεγάλες χρηματοπιστωτικές εταιρείες που ειδικεύονταν στα επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια, οι New Century Financial και η Ameriquest, κήρυξαν χρεοκοπία. Ζημιές επίσης υπέστησαν και άλλα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα που στηρίζονταν από ενυπόθηκα επισφαλή δάνεια, αλλά κι αυτό δεν ήταν αρκετό ώστε να θεωρηθούν τα επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια ως απειλή για το χρηματοπιστωτικό σύστημα. Πράγματι, πολλοί οικονομολόγοι υπολόγισαν ότι τα επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια θα ζημιώναν το χρηματοπιστωτικό σύστημα συνολικά 150 δις δολάρια, όχι τόσο μεγάλο ποσό σε σχέση με το ετήσιο ΑΕΠ των ΗΠΑ που ανερχόταν σε 14 τρισεκατομμύρια δολάρια.

Οι φόβοι των αμερικανών επενδυτών ενισχύθηκαν όταν τον Αύγουστο του 2007, η γαλλική τράπεζα BNP Paribas ανακοίνωσε μεγάλες ζημιές από επισφαλή ενυπόθηκα δάνεια. Αυτή η ανακοίνωσή της πάγωσε την αγορά και έφερε το επόμενο στάδιο της κρίσης. (Kingsley, 2012)

Οι κεντρικές τράπεζες προέβησαν σε αλλαγές στην πολιτική επιτοκίων. Πραγματοποίησαν μειώσεις επιτοκίων και ενέσεις ρευστότητας. Η Ομοσπονδιακή Τράπεζα των ΗΠΑ (Fed) μείωσε το βασικό της επιτόκιο από 5,25% τον Σεπτέμβριο του 2007 στο 0% με 0,25% τον Δεκέμβριο του 2008. Για πρώτη φορά η Fed έθεσε ως στόχο για το βασικό της επιτόκιο ένα εύρος παρά ένα συγκεκριμένο νούμερο. Αλλά και η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα προχώρησε διστακτικά στη μείωση των επιτοκίων, καθώς περιορίζεται από την βασική της αποστολή, που είναι η διατήρηση χαμηλού πληθωρισμού. (Χαρδούβελης, 2009)

Ο ρόλος της Fed όμως δεν σταματά μόνο σε σημαντικές αλλαγές των εργαλείων των επιτοκίων. Προέβη και στη λήψη μέτρων, που ονομάστηκαν «μέτρα ποσοτικής και ποιοτικής χαλάρωσης», «quantitative and qualitative easing». Με τα μέτρα αυτά, διοχέτευσε ρευστότητα στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μέσω της αγοράς κρατικών ομολόγων, ομολόγων ημι- κρατικών φορέων ή ακόμα και εταιρικών γραμματίων. (Χαρδούβελης, 2009)

Ταυτόχρονα, τον Δεκέμβριο του 2008 δημιούργησε την Υπηρεσία Χορήγησης Δημοπρατούμενων Δανείων (Term Auction Facility-TAF). Με αυτό το πρόγραμμα η Fed δάνειζε σε τράπεζες μέσω δημοπρασίας. Στην συνέχεια, τον Μάρτιο του 2008 ακολουθεί η επόμενη δυσάρεστη έκπληξη, η παραλίγο χρεοκοπία της επενδυτικής τράπεζας Bear Stearns. Όμως η Bear Stearns διασώθηκε από τη JP Morgan χάρη στην παρέμβαση της Fed, η οποία χορήγησε στη JP Morgan δάνειο υψηλού κινδύνου. Η Fed προέβη σε αυτήν την ενέργεια διότι φοβήθηκε ότι η χρεοκοπία της Bear Stearns θα πυροδοτούσε κρίσεις ρευστότητας λόγω της έλλειψης της εμπιστοσύνης από άλλες τράπεζες. Για το διάστημα των επόμενων έξι μηνών που ακολούθησαν μετά τη διάσωση της Bear Stearns επικράτησε ηρεμία στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Το ίδιο διάστημα, η Fed είχε επιχειρήσει να αποτρέψει τις κρίσεις ρευστότητας, δημιουργώντας την Υπηρεσία Πιστώσεων σε Βασικούς Ντίλερ (Primary Dealer Credit Facility- PDCF) αποκτώντας τον ρόλο του δανειστή έσχατης ανάγκης. (Mankiw & Ball, 2011)

Το Σεπτέμβριο του 2008, η Παγκόσμια Χρηματοπιστωτική Κρίση πέρασε σε οξεία φάση με τους οργανισμούς στεγαστικών δανείων Freddie Mac και Fannie Mae, να αντιμετωπίζουν ανυπέρβλητα προβλήματα. Αυτά τα δύο ημι-κρατικά ιδρύματα των ΗΠΑ (government sponsored) έκδοσης, πώλησης και διαπραγμάτευσης mortgage backed securities, στην πρώτη βδομάδα του μήνα εκείνου ρευστότητας και πέρασαν στην αναγκαστική διαχείριση της κυβερνητικής υπηρεσίας Federal Housing Finance Agency. (Βερούτης, 2011)

Το Δημόσιο, προέβη στην αγορά μετοχών, αξίας του 80% της κυριότητας των δύο επενδυτικών τραπεζών. Ουσιαστικά η κυβέρνηση είχε δωρίσει αυτά τα χρήματα, γνωρίζοντας πως η αξία των μετοχών των δύο τραπεζών ήταν πολύ χαμηλότερη από αυτήν που εισέπραξαν. Συνολικά οι Freddie Mac και Fannie Mae μέχρι το 2010 είχε κοστίσει στο κράτος περισσότερο από 200 δις δολάρια. Στην συνέχεια, στις 15 Σεπτεμβρίου του 2008 ακολούθησε σοκ στις χρηματοπιστωτικές αγορές, με την χρεοκοπία της Lehman Brothers, που όπως και Bear Stearns, είχε τεράστιες ζημιές από χρεόγραφα υποστηριζόμενα από ενυπόθηκα δάνεια. Πολλοί πίστευαν ότι η κυβέρνηση θα ενεργούσε με τον ίδιο τρόπο που είχε ενεργήσει και με την Bear Stearns, αυτό όμως δεν συνέβη με αποτέλεσμα η επιχείρηση πυλώνας του αμερικανικού χρηματοπιστωτικού συστήματος να καταρρεύσει προκαλώντας πανικό

και φόβο για τα γεγονότα που θα επακολουθούσαν στη συνέχεια . (Mankiw & Ball, 2011)

Μια μέρα μετά, το Fed προχωρά στη διάσωση της AIG μέσω παροχής δανείου διάρκειας δύο ετών και ύψους 85 δισεκατομμύρια δολάρια, με αντάλλαγμα τον έλεγχο του μετοχικού κεφαλαίου της σε ποσοστό 79,9%. (Χαρδούβελης, 2009)

Αν χρεοκοπούσε η American International Group (AIG), θα έμεναν ακάλυπτες υποχρεώσεις ύψους 20 δισεκατομμυρίων δολαρίων που αφορούσαν εμπορικά πιστοποιητικά που είχε εκδώσει. Οι συνέπειες θα ήταν καταστροφικές, αφού επιχειρήσεις που είχαν αγοράσει ασφαλιστήρια συμβόλαια από την AIG θα έχαναν την ασφαλιστική τους κάλυψη και άλλα ιδρύματα δεν θα αποζημιώνονταν για τις ζημιές τους από χρεόγραφα. (Mankiw & Ball, 2011)

Η αγορά των αμοιβαίων κεφαλαίων ήταν η τελευταία πράξη της καταστροφής. Τα κεφάλαια αυτά περιέχουν στο χαρτοφυλάκιό τους εμπορικά πιστοποιητικά, μετοχές και κρατικούς τίτλους. Η απόδοση των αμοιβαίων κεφαλαίων ήταν σχετικά χαμηλή αλλά ασφαλής διότι τα περιουσιακά στοιχεία του Ενεργητικού έχουν σύντομη περίοδο ωρίμανσης, συνεπώς και ελαχιστοποίηση της αδυναμίας πληρωμής. Κι ενώ διασώθηκε επιτυχώς η AIG, το Reserve Primary Fund ένα μεγάλο αμοιβαίο κεφάλαιο δεν κατάφερε να διατηρήσει την ισορροπία στην αξία των μετοχών του. Αυτό συνέβη διότι το αμοιβαίο κεφάλαιο είχε στο χαρτοφυλάκιό του εμπορικά πιστοποιητικά της Lehman Brothers η οποία μόλις είχε χρεοκοπήσει. Το αποτέλεσμα ήταν μια μαζική ανάληψη χρημάτων από τους μετόχους του αμοιβαίου κεφαλαίου. Το ύψος του συνολικού ποσού που αποσύρθηκε μέσα σε διάστημα δύο ημερών ήταν 210 δισεκατομμύρια δολάρια. Το Υπουργείο Οικονομικών σε μια προσπάθεια να σταματήσει την συνεχόμενη εκροή προσέφερε προσωρινές εγγυήσεις στα αμοιβαία κεφάλαια, όμως η εμπιστοσύνη είχε πλέον χαθεί και η αξία των αμοιβαίων κεφαλαίων μειωνόταν συνεχώς. (Mankiw & Ball, 2011)

Όλα αυτά τα γεγονότα, ήταν αρκετά για να προκαλέσουν αλυσιδωτές αντιδράσεις και καταστροφικές συνέπειες στο χρηματοπιστωτικό σύστημα των ΗΠΑ, που γρήγορα επεκτάθηκαν σε ολόκληρη την οικονομία παγκοσμίως.

2.5 Τα αίτια της Χρηματοπιστωτικής Κρίσης (2007-2009)

«Και λανθασμένη νομισματική πολιτική είχαμε (στις ΗΠΑ) και σαθρό σύστημα επίβλεψης του χρηματοπιστωτικού συστήματος. Οι νομισματικές αρχές των ΗΠΑ επέτρεψαν το χτίσιμο ενός πύργου πάνω σε τραπουλόχαρτα, πάνω δηλαδή σε σύνθετα, υβριδικά χρηματοοικονομικά προϊόντα. Όλοι γνώριζαν ότι ο πύργος κάποια μέρα θα κατέρρεε. Δεν ήξεραν πότε.»

Λιαργκόβας Παναγιώτης, Καθηγητής Πανεπιστημίου Πελοποννήσου

Τα αίτια της κρίσης που εξακολουθούμε να αισθανόμαστε μέχρι και αυτές τις μέρες, έχουν συζητηθεί αρκετά και είναι σαφώς πολύπλοκα. Ο οικονομολόγος Χαρδούβελης σε ομιλία του θέτει το ερώτημα : *«Πώς φθάσαμε στο χείλος της απόλυτης καταστροφής, πώς σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα η παγκόσμια οικονομία και οι διεθνείς κεφαλαιαγορές μετακινήθηκαν;»*

Στην ενότητα αυτή θα εξεταστούν τα βασικότερα από τα αίτια που οδήγησαν στην κρίση που ξέσπασε το 2007 στις Η.Π.Α. και που στη συνέχεια εξαπλώθηκε σε ολόκληρη την παγκόσμια οικονομία.

Η πρώτη αιτία της κρίσης ήταν η «φούσκα» των ακινήτων στις Η.Π.Α. Αν και πολλοί αναλυτές προβληματίστηκαν με τις τιμές των ακινήτων που ξεκίνησαν μια ανοδική πορεία από τα μέσα του 1990, κανείς δεν προσπάθησε να το παρεμποδίσει. (Χαρδούβελης, 2009)

Όμως, η «φούσκα» των ακινήτων θα μπορούσαμε να πούμε πως αποτέλεσε απλά το έναυσμα της απελευθέρωσης της κρίσης. Υπάρχουν πολλοί άλλοι δομικοί παράγοντες που διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στην εκδήλωση της κρίσης. (Μανώλη & Μαρής, 2015)

Η δεύτερη αιτία της πρόσφατης παγκόσμιας κρίσης είναι η αλλαγή στη δομή του χρηματοπιστωτικού και τραπεζικού συστήματος, καθώς και στην εμφάνιση νέων χρηματοοικονομικών εργαλείων (Μανώλη & Μαρής, 2015), που μέχρι πρόσφατα δεν υπήρχαν.

Ένας ακόμη λόγος είναι η εξελισσόμενη παγκόσμια ολοκλήρωση των αγορών κεφαλαίου και η επιταχυνόμενη ενοποίηση των επί μέρους εθνικών κεφαλαιαγορών, αύξησαν θεαματικά την αλληλεξάρτηση και την αστάθεια οδηγώντας στην εμφάνιση της κρίσης. (Κόντης & Τσαρδανίδης, 2005)

Τέταρτον, θα μπορούσαμε να παρουσιάσουμε ως σημαντική αιτία της κρίσης τον ενθουσιασμό των επενδυτών για μελλοντικά κέρδη και αυξήσεις τιμών. Αυτή η μη ορθολογική συμπεριφορά μπορεί να εξηγηθεί μέσω θεωριών της ψυχολογίας που σχετίζονται με την ανθρώπινη συμπεριφορά. (Μανώλη & Μαρή, 2015)

Ακόμη, έρευνα των Μανώλη και Μαρή (2015) έδειξε ότι η αναποτελεσματικότητα της Κεντρικής Τράπεζας των ΗΠΑ (Fed) είναι μία επιπρόσθετη αιτία της πρόσφατης κρίσης. Η Ομοσπονδιακή Κεντρική Τράπεζα μπορεί να επηρεάζει τις χρηματαγορές ή την οικονομία και στην περίοδο εκείνη δεν κατάφερε να διαχειριστεί σωστά τα δεδομένα και να λάβει ορθές αποφάσεις.

Μια ακόμα σοβαρή αιτία για την εμφάνιση της κρίσης είναι η προσκόλληση στη χρήση μαθηματικών και οικονομετρικών μοντέλων τα οποία έχουν αναπτυχθεί τα τελευταία χρόνια και υπερτονίζουν τη σημασία και τον ρόλο των αγορών. (Μανώλη & Μαρή, 2015)

Έβδομον, κατά τους Μανώλη και Μαρή (2015) ο σύγχρονος καπιταλισμός και η παγκοσμιοποίηση φαίνεται να ευθύνονται για αυτήν την κρίση καθώς και η υπερβολική αισιοδοξία σχετικά με την απελευθέρωση των αγορών. Πολλοί πίστευαν ότι δίχως ελέγχους και κεφαλαιακούς περιορισμούς θα μπορούσε το χρηματοπιστωτικό σύστημα να αυτορυθμίζεται και να βρίσκεται σε ισορροπία.

Τέλος, κύρια αιτία που πήρε τόσο μεγάλες διαστάσεις η πρόσφατη οικονομική κρίση, είναι η απραγμία και η διστακτικότητα των οικονομικών και πολιτικών δρώντων να σταματήσουν ή να μετριάσουν την κρίση που ερχόταν. (Μανώλη & Μαρή, 2015)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

Τραπεζικό σύστημα

3.1 Ορισμός

«Τράπεζα είναι η οικονομική επιχείρηση που θεωρείται ως ο μεσάζοντας μεταξύ κεφαλαιούχων, που ζητούν να επενδύσουν κεφάλαια, και εκείνων οι οποίοι έχουν ανάγκη δανεισμού για τη χρηματοδότηση των δραστηριοτήτων τους» (Κιόχος & Παπανικολάου, 2000)

Με τον όρο τραπεζικό σύστημα, αναφερόμαστε στον βασικό άξονα του χρηματοοικονομικού συστήματος. Το τραπεζικό σύστημα αποτελείται από τις χρηματοοικονομικές αγορές, τα χρηματοοικονομικά προϊόντα και τους χρηματοοικονομικούς οργανισμούς. Αλλά η πιο σημαντική λειτουργία του τραπεζικού συστήματος είναι η πραγματοποίηση χωρίς εμπόδια της μεταφοράς κεφαλαίων από τις πλεονασματικές μονάδες της οικονομίας στις ελλειμματικές. (Νούλας, 2005)

3.1.1 Χρηματοοικονομικές αγορές

Οι χρηματοοικονομικές αγορές ορίζονται ως το σύνολο των επενδυτών που σε περιβάλλον έντονου ανταγωνισμού επιδιώκουν την αγορά χρεογράφων που προσφέρουν οι ελλειμματικές επιχειρήσεις. (Boot & Thakor, 1997)

Πιο συγκεκριμένα, στις χρηματοοικονομικές αγορές πραγματοποιείται η ανταλλαγή νομισμάτων των συναλλασσόμενων από διαφορετικές χώρες. Ακόμα, μέσω των χρηματοοικονομικών αγορών, γίνονται ανταλλαγές απαιτήσεων-υποσχέσεων για εξόφληση στο μέλλον και ανταλλαγές ποικίλων ‘‘υπό αίρεση’’ συμβολαίων (contingent contracts), σύμφωνα με τα οποία η πληρωμή τους εξαρτάται από μελλοντικά συμβάντα. Επιπλέον, οι απαιτήσεις (claims) αποτελούνται από μετοχές και ομόλογα, τραπεζικές καταθέσεις, στεγαστικά δάνεια και άλλα εργαλεία. Αντίθετα, τα ‘‘υπό αίρεση’’ συμβόλαια περιλαμβάνουν προθεσμιακά συμβόλαια (futures) και δικαιώματα (options), προθεσμιακές πράξεις (forwards) και εγγυητικές επιστολές (letters of credit). (Giddy, 1996)

3.1.2 Χρηματοοικονομικά προϊόντα

Τα χρηματοοικονομικά προϊόντα Financial Products έχουν ως αντικείμενο διαπραγμάτευσης τις χρηματοοικονομικές αγορές και συνήθως εκδίδονται από τα χρηματοοικονομικά ιδρύματα. Είναι ευρύτερα γνωστό ότι σήμερα υπάρχουν τράπεζες και μεγάλος αριθμός χρηματοπιστωτικών φορέων που προσφέρουν μια μεγάλη γκάμα χρηματοοικονομικών προϊόντων τα οποία παρέχουν μια ποικιλία υπηρεσιών στις τρέχουσες συναλλαγές των νοικοκυριών και των επιχειρήσεων, καθώς και στις κεφαλαιακές συναλλαγές, δηλαδή στις επενδυτικές και χρηματοδοτικές συναλλαγές των επενδυτών, των αποταμιευτών και των επιχειρήσεων. (Μαλινδρέτου, 2002)

Παραδείγματα χρηματοοικονομικών προϊόντων είναι τα Έντοκα Γραμμάτια Δημοσίου τα Εμπορικά Ομόλογα, οι Ομολογίες, οι Συμφωνίες Επαναγοράς, οι Μετοχές, τα Πιστοποιητικά Καταθέσεων, τα Κρατικά Ομόλογα κ.α.

3.1.3 Χρηματοοικονομικοί Οργανισμοί

Με τον όρο «χρηματοοικονομικό οργανισμό» ορίζουμε ένα ιδιωτικό ή δημόσιο ίδρυμα το οποίο είναι υπεύθυνο για την μεταφορά κεφαλαίων μεταξύ καταθετών και δανειζόμενων.

Είναι γενικά αποδεκτό ότι τα χρηματοπιστωτικά ιδρύματα είναι ιδιαίτερα σημαντικά για να αναπτυχθούν οι εθνικές οικονομίες αλλά και η ίδια η παγκόσμια οικονομία. Τα σωστά δομημένα χρηματοοικονομικά ιδρύματα τα οποία θα δραστηριοποιηθούν σε αποδοτικά και κατάλληλα χρηματοοικονομικά συστήματα, έχουν τη δυνατότητα να προσφέρουν τα μέγιστα στην οικονομική ανάπτυξη τόσο σε τοπικό όσο και σε διεθνές επίπεδο (Aghion et al., 2005)

Μία από τις σημαντικότερες λειτουργίες των χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων είναι η ανακατανομή των πόρων και των κεφαλαίων τους ώστε να εξασφαλιστεί μία συνεχής αναδιάταξη και αναδόμηση της οικονομίας. (Arena, 2008)

Επιπλέον, οι χρηματοοικονομικοί οργανισμοί προσφέρουν χρηματοδότηση σε νέες επιχειρήσεις, ελέγχοντας την ίδια στιγμή τους κινδύνους που μπορεί να υπάρχουν και για το ευρύτερο χρηματοοικονομικό περιβάλλον. Παράλληλα, οι

χρηματοοικονομικοί οργανισμοί προσφέρουν συμβουλές χρηματοοικονομικού χαρακτήρα καθώς και πολλές μορφές δανεισμού, υπηρεσίες ασφάλισης και προϊόντα διασφάλισης χρηματοοικονομικού κινδύνου. (Claessens & Laeven, 2004)

3.1.4 Τράπεζες

Οι τράπεζες αποτελούν εκείνο το πιστωτικό ίδρυμα στο οποίο οι επενδυτές συγκεντρώνονται και πραγματοποιούν καταθέσεις ή δέχονται χρηματοδοτήσεις.

Σύμφωνα με τον Heffernan (2005), ο όρος τράπεζα αποτελεί ένα μεγάλο πλήθος χρηματοοικονομικών ιδρυμάτων που αποτελούνται από οργανισμούς για καταθέσεις και δάνεια μέχρι και τις μεγάλες money-center εμπορικές τράπεζες των ΗΠΑ, ή ακόμα και από μικρότερες συνεταιριστικές τράπεζες μιας πόλης μέχρι τις μεγάλες μετοχικές τράπεζες της Αγγλίας. Πολλές ευρωπαϊκές χώρες έχουν μεγάλες τοπικές τράπεζες με συμπληρωματικές τρεις έως πέντε διεθνείς τράπεζες

3.2 Τύποι Τραπεζών

Αφού ορίσαμε τον όρο τράπεζα, στην παρούσα ενότητα, θα αναφερθούν οι τέσσερις βασικοί τύποι των τραπεζών.

3.2.1 Εμπορικές τράπεζες

Οι εμπορικές τράπεζες αποτελούν το μεγαλύτερο ποσοστό ολόκληρου του τραπεζικού κλάδου. Γενικά οι εμπορικές τράπεζες είναι επιχειρήσεις, των οποίων η βασική δραστηριότητα είναι η μεσολάβησή τους στην αγορά χρήματος. Τα πιστωτικά ιδρύματα, άλλη μια ονομασία για τις εμπορικές τράπεζες, δέχονται καταθέσεις χρηματικών ποσών, και χορηγούν χρηματικά ποσά με τη μορφή δανείων σε μικρές επιχειρήσεις, μεγάλες εταιρίες και ιδιώτες. (Mankiw & Ball, 2011)

3.2.2 Τα αποταμιευτικά ιδρύματα

Τα αποταμιευτικά ιδρύματα, ονομάζονται και αποταμιευτικές τράπεζες ή σύλλογοι αποταμιεύσεων και δανείων. Η δημιουργία των αποταμιευτικών ιδρυμάτων ξεκινά το 19^ο αιώνα με τις εμπορικές τράπεζες να επικεντρώνονται στις χορηγήσεις προς τις επιχειρήσεις αλλά και εξυπηρετώντας νοικοκυριά δεχόμενα καταθέσεις και

χορηγώντας στεγαστικά ενυπόθηκα δάνεια. Αρχικά, τα αποταμιευτικά ιδρύματα δεν εξέδιδαν μετοχές, όμως με την πάροδο του χρόνου πολλά ξεκίνησαν να εκδίδουν και μετοχές. Σήμερα, τα αποταμιευτικά ιδρύματα προσφέρουν λογαριασμούς όψεως και αποταμιεύσεων ή αλλιώς ταμιευτηρίου. Παρά το γεγονός ότι πλέον η διαφορά ανάμεσα στα αποταμιευτικά ιδρύματα και στις εμπορικές τράπεζες είναι εξαιρετικά δυσδιάκριτη, τα πρώτα εστιάζουν την προσοχή τους περισσότερο στα ενυπόθηκα δάνεια. (Mankiw & Ball, 2011)

3.2.3 Οι πιστωτικές ενώσεις

Κατά τους Mankiw και Ball (2011) οι πιστωτικές ενώσεις είναι μη κερδοσκοπικές τράπεζες, οι οποίες λειτουργούν σαν κοινόκτητες τράπεζες που ανήκουν στους καταθέτες τους. Στις πιστωτικές ενώσεις χορηγούνται πολλών ειδών δάνεια όπως στεγαστικά ενυπόθηκα και μικρά προσωπικά, μόνο στα μέλη τους. Τα μέλη μιας πιστωτικής ένωσης έχουν ένα κοινό στοιχείο. Για παράδειγμα, μπορεί να είναι υπάλληλοι μιας εταιρείας ή μέλη ενός εργατικού σωματείου.

3.2.4 Οι χρηματοδοτικές εταιρείες

Οι χρηματοδοτικές εταιρίες, όπως και οι τράπεζες, χορηγούν δάνεια. Η βασική τους διαφορά όμως με τις τράπεζες, είναι ότι οι χρηματοδοτικές εταιρείες δεν δέχονται καταθέσεις. Αντιθέτως, αντλούν κεφάλαια από την έκδοση ομολόγων ή παίρνοντας δάνεια από τις τράπεζες. Πολλές χρηματοδοτικές εταιρίες μπορεί να ειδικεύονται σε ένα συγκεκριμένο είδος δανείου, όπως χορήγηση δανείου για αγορά νέου εξοπλισμού ή χορήγηση δανείου για αγορά νέου αυτοκινήτου. Τέλος, μια άλλη δραστηριότητα των χρηματοδοτικών εταιρειών είναι η χορήγηση δανείων σε επισφαλείς δανειστές. (Mankiw & Ball, 2011)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

Τραπεζικές κρίσεις και ανάγκη για εποπτεία

4.1 Εισαγωγή

Οι πρόσφατες κρίσεις των δύο τελευταίων δεκαετιών στον τραπεζικό τομέα δημιούργησαν σκέψεις για την δυνατότητα των εποπτικών αρχών να προλάβουν πιθανές μελλοντικές πτωχεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων. Αρχικά, η πρώτη αντίδραση στις οικονομικές κρίσεις ήταν η επιβολή αυστηρότερων ελέγχων και νέων κανόνων. (Kasman & Yildirim, 2006)

Ενδιαφέρον παρουσιάζει το γεγονός ότι οι τραπεζικές κρίσεις παρουσιάστηκαν και σε αναπτυγμένες οικονομίες όπως οι Η.Π.Α., η Σουηδία και η Ιαπωνία, αλλά και σε μικρότερα οικονομικά συστήματα όπως η Ινδονησία, το Μεξικό και το Κουβέιτ. (Πιντέρης, 2002)

Σύμφωνα με τους Lindgren, Garcia και Saal (1996) η περίοδος 1980-1996 ήταν αυτή κατά την οποία περισσότερες από 130 χώρες, οι οποίες αντιστοιχούσαν στο 75% των χωρών μελών του Διεθνούς Νομισματικού Ταμείου (Δ.Ν.Τ.) ήρθαν αντιμέτωπες με σοβαρά προβλήματα στο τραπεζικό τους σύστημα.

Έτσι, οι κρίσεις στα τραπεζικά συστήματα τα οποία είναι οι βασικοί πυλώνες του χρηματοπιστωτικού συστήματος ελλοχεύουν σοβαρούς κινδύνους ολικής κατάρρευσής του. Ως εκ τούτου, η αποτελεσματικότητα ενός διεθνούς συστήματος ελέγχου και εποπτείας των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων αναδείχθηκε ως ένα από τα σημαντικότερα θέματα προς ανάλυση.

4.2 Τραπεζικές κρίσεις

Ο όρος τραπεζική κρίση (banking crisis) αναφέρεται σε περιπτώσεις τραπεζικών συστημάτων στα οποία έχει παρατηρηθεί μαζική ανάληψη των καταθέσεων (bank runs), πτωχεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων ή παρεμβάσεις από το κράτος ή τις εποπτικές αρχές προκειμένου να επιτευχθεί η διάσωσή τους. (Πιντέρης, 2002)

Οι τραπεζικές κρίσεις είναι υπαίτιες για την διαταραχή στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος δημιουργώντας αρνητικές συνέπειες στην πραγματική οικονομία. Οι συνέπειες αυτές εμφανίζονται πολύ εντονότερες στις αναπτυσσόμενες και τις αναδυόμενες οικονομίες, αφού η λειτουργία των τραπεζών είναι άμεσα συνυφασμένη με το χρηματοοικονομικό τους σύστημα. Αυτό σημαίνει ότι, η παροχή ρευστότητας στην οικονομία και το σύστημα πληρωμών γίνεται από τις τράπεζες, οι οποίες ταυτόχρονα λόγω του μικρού μεγέθους των αγορών χρήματος, κρατούν στο χαρτοφυλάκιό τους σημαντικό ποσό του δημοσίου χρέους. Οι χρηματοοικονομικές κρίσεις που εκδηλώθηκαν στην Νοτιοανατολική Ασία, τη Ρωσία και πρόσφατα στην Αργεντινή απέδειξαν ότι μια κρίση στις αναπτυσσόμενες οικονομίες είναι δυνατόν να προκαλέσει αρνητικές επιπτώσεις (negative spillover effects), στα τραπεζικά συστήματα των αναπτυγμένων χωρών, καθώς η αυξημένη κίνηση κεφαλαίων στη δεκαετία του 90' ενδυνάμωσε την παγκόσμια αλληλεξάρτηση των οικονομιών παγκοσμίως. (Πιντέρης, 2002)

Ένα πρόσφατο παράδειγμα αποτελεί η τραπεζική κρίση της Ιταλίας η οποία επιδεινώνεται μέρα με την ημέρα και, εάν δεν τεθεί άμεσα υπό έλεγχο, θα μπορούσε να παρασύρει και τις υπόλοιπες τράπεζες της Ευρωζώνης, απειλώντας το ευρωπαϊκό χρηματοπιστωτικό σύστημα. Σύμφωνα με αναλύσεις του Bloomberg για να περιορισθεί ο κίνδυνος, η Ευρωπαϊκή Ένωση πρέπει να δείξει προθυμία να παρακάμψει κάποιους κανονισμούς. («Πονοκέφαλος» για την Ευρωζώνη η ιταλική τραπεζική κρίση, 2016)

4.3 Αιτίες τραπεζικών κρίσεων

Στην πλειοψηφία τους, οι τραπεζικές κρίσεις έχουν κοινά αίτια, όμως η διαφορετική δομή και τα χαρακτηριστικά του κάθε τραπεζικού συστήματος, είναι αυτά που προσθέτουν ιδιόμορφους παράγοντες στο σύνολο των αιτιών. Αυτοί οι παράγοντες συνήθως υπονομεύουν τη σταθερότητα του τραπεζικού συστήματος μιας χώρας.

Σύμφωνα με τον Πιντέρη (2002) τα αίτια των τραπεζικών κρίσεων θα μπορούσαν να ταξινομηθούν σε δύο γενικές κατηγορίες. Πρώτον, στις αιτίες που

έχουν σχέση με το μακροοικονομικό περιβάλλον και δεύτερον στις αιτίες που σχετίζονται με τη δομή και τη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος.

4.3.1. Αιτίες που σχετίζονται με το μακροοικονομικό περιβάλλον

- Μια λανθασμένη μακροοικονομική πολιτική μπορεί να είναι η αιτία για τη δημιουργία μιας τραπεζικής κρίσης. Για παράδειγμα, αυτό μπορεί να συμβεί με την εφαρμογή μιας επεκτατικής νομισματικής πολιτικής. Το επακόλουθο, είναι η ταχεία αύξηση των τραπεζικών χορηγήσεων που μπορεί να προκαλέσει σοβαρά προβλήματα στον τραπεζικό τομέα. Ο τραπεζικός δανεισμός, του οποίου μεγάλο μέρος προορίζεται για αγορές μετοχών και ακινήτων, φουσκώνει τις τιμές αυτές με αποτέλεσμα να δημιουργεί αρνητικές συνέπειες στον πληθωρισμό. (Πιντέρης, 2002)
- Αντίθετα, κατά τον Πιντέρη (2002) η στροφή προς μια περιορισμένη νομισματική πολιτική προκαλεί πτώση των τιμών των μετοχών και των ακινήτων και στη συνέχεια την επιβράδυνση της οικονομίας. Η επιβράδυνση της οικονομίας, δυσχεραίνει την αποπληρωμή των δανείων, με αποτέλεσμα να αυξάνεται ο αριθμός των επισφαλών δανείων στο χαρτοφυλάκιο των τραπεζών. Οι ίδιες οι τράπεζες, προκειμένου να καλύψουν τις ζημιές από τα επισφαλή δάνεια αντλούν κεφάλαια από την κεφαλαιακή τους επάρκεια, προκαλώντας ανησυχία σχετικά με την φερεγγυότητα τους που μπορεί να οδηγήσει σε τραπεζικό πανικό (banking panic) .
- Μια τρίτη αιτία της κρίσης του τραπεζικού συστήματος, είναι οι απότομες αλλαγές στο μακροοικονομικό περιβάλλον. Οι αλλαγές αυτές μπορεί να προέρχονται από την εμφάνιση αναδυόμενων οικονομιών οι οποίες επηρεάζουν την κερδοφορία από τις εξαγωγές κάποιων επιχειρήσεων. Οι εξαγωγικές επιχειρήσεις έχοντας υποστεί ζημιές, αδυνατούν να αποπληρώσουν τα επιχειρηματικά δάνεια που οφείλουν, με αποτέλεσμα τα τραπεζικά ιδρύματα να επιβαρύνονται με επισφαλή δάνεια. (Πιντέρης, 2002)

- Ακόμα η κρίση στο τραπεζικό σύστημα σχετίζεται και με τις συναλλαγματικές κρίσεις. Αυτό συμβαίνει με μία ξαφνική, ισχυρή υποτίμηση του νομίσματος, η διακύμανση του οποίου απέναντι στα υπόλοιπα είναι ελεύθερη. Η συναλλαγματική κρίση πυροδοτείται συνήθως όταν το νόμισμα μιας χώρας εγκαταλείπεται μαζικά από τους συμμετέχοντες στις χρηματαγορές. Μια συναλλαγματική κρίση, μπορεί να ξεκινήσει από την εμφάνιση άσχημων μακροοικονομικά θεμελιωδών μεγεθών ενός κράτους, όπως η υπερχρέωση ή το εξαιρετικά ελλειμματικό ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών του. Οι επενδυτές γνωρίζοντας ότι το νόμισμα θεωρείται υπεριτιμημένο κερδοσκοπούν εις βάρος του, πουλώντας το νόμισμα ανοιχτά, αφού το δανειστούν, για να το αγοράσουν αργότερα σε πολύ χαμηλότερη τιμή. (Βιλιάρδος, 2014)

4.3.2 Αιτίες που σχετίζονται με τη διάρθρωση του τραπεζικού συστήματος

- Κατά τον Πιντέρη (2002),σε αρκετές χώρες, οι τραπεζικές κρίσεις έχουν εμφανιστεί εξαιτίας του χαρτοφυλακίου των τραπεζικών ιδρυμάτων. Σε περιπτώσεις που οι τράπεζες δεν εμφάνιζαν διαφοροποιημένο χαρτοφυλάκιο και οι χορηγήσεις τους ήταν συγκεντρωμένες σε ένα συγκεκριμένο τομέα της οικονομίας, μια απότομη αλλαγή στο μακροοικονομικό περιβάλλον θα μπορούσε να προκαλέσει μεγάλες ζημιές στην κεφαλαιακή θέση των τραπεζών.
- Ακόμα υπάρχει η πιθανότητα τα τραπεζικά ιδρύματα να εμφανίζουν “ασυμβατότητα χρονικής διάρκειας” (maturity mismatch) ανάμεσα στο ενεργητικό και στο παθητικό τους. Αυτή η ασυμβατότητα καθιστά τα τραπεζικά ιδρύματα ευάλωτα στον κίνδυνο του επιτοκίου, έτσι μια απότομη αλλαγή στο μακροοικονομικό περιβάλλον μπορεί να έχει αρνητικές επιπτώσεις στην κεφαλαιακή θέση της τράπεζας. (Πιντέρης, 2002)

- Ένας επιπλέον λόγος για την εμφάνιση της κρίσης στα τραπεζικών ιδρύματα είναι η μη επαρκής προετοιμασία ώστε να αντιμετωπιστούν οι συνέπειες της απελευθέρωσης του τραπεζικού συστήματος. (Πιντέρης, 2002)
- Όπως διαπιστώνει ο Πιντέρης (2002), ένας ακόμα παράγοντας που μπορεί να οδηγήσει σε μια κρίση του τραπεζικού συστήματος είναι η αδυναμία των εποπτικών αρχών να προβλέψουν τους πιθανούς μελλοντικούς κινδύνους.
- Ακόμα, οι τραπεζικές κρίσεις εμφανίστηκαν σε πολλές χώρες που οι συμμετέχοντες στο τραπεζικό σύστημα είχαν αυξημένη ανάληψη κινδύνου, υπολογίζοντας την διάσωσή τους από κάποιο εξωτερικό φορέα. (Πιντέρης, 2002)
- Τέλος, σύμφωνα με τον Πιντέρη (2002), μια ακόμα αιτία εμφάνισης της τραπεζικής κρίσης είναι η αυξημένη παρουσία του κράτους στο τραπεζικό σύστημα. Έχει αποδειχθεί ότι τα κρατικά τραπεζικά ιδρύματα είναι λιγότερο αποτελεσματικά από τα ιδιωτικά. Αυτό συμβαίνει διότι μια κρατική τράπεζα δεν έχει κίνητρα να ελέγξει την πιστοληπτική ικανότητα των πελατών της, επειδή υπολογίζει ότι οι ενδεχόμενες ζημιές που θα εμφανιστούν, θα καλυφθούν από τον κρατικό προϋπολογισμό.

4.4 Ανάγκη για εποπτεία

«Η χρηματοοικονομική κρίση έχει θέσει σε σοβαρή δοκιμασία τη σταθερότητα του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος και έχει καταδείξει σημαντικές αδυναμίες στην αρχιτεκτονική και τη μέχρι σήμερα εφαρμογή της ρύθμισης και εποπτείας του χρηματοπιστωτικού τομέα. Έχει επίσης αναδείξει και αισθητά κενά στη φαρέτρα των διαθέσιμων εργαλείων των αρμόδιων αρχών για την πρόληψη, διαχείριση και επίλυση κρίσεων. Αν και άρχισαν ήδη να φαίνονται έστω δειλά σημάδια διεθνούς ανάκαμψης

από την κρίση, δεν επιτρέπεται εφησυχασμός. Τώρα είναι η ώρα να προετοιμαστούμε εντατικά για την αποφυγή και αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων».

Ομιλία του Αθανάσιου Ορφανίδη,

Διοικητή της Κεντρικής Τράπεζας της Κύπρου

Μια τραπεζική κρίση έχει πολλαπλές αρνητικές επιδράσεις στην οικονομική πραγματικότητα. Το τραπεζικό σύστημα, ανήκει στους τομείς της οικονομίας που υπόκεινται, σε όλα σχεδόν τα κράτη του κόσμου, σε σημαντικές ρυθμιστικές παρεμβάσεις. Ο λόγος για τον οποίο το τραπεζικό σύστημα υπόκειται σε ρυθμιστικούς κανόνες είναι ότι μια πιθανή κατάρρευση μίας τράπεζας θα μπορούσε να εκθέσει την κοινωνία σε πολύ μεγάλο κίνδυνο. Επιπλέον, μια ενδεχόμενη χρεοκοπία μιας τράπεζας είναι πιθανό να συμπαρασύρει ακόμα και τις υγιείς τράπεζες, αφού η λειτουργία τους βασίζεται κυρίως στην φερεγγυότητα και την εμπιστοσύνη των καταθετών. Επίσης, ο διαμεσολαβητικός ρόλος που έχει το τραπεζικό σύστημα στην οικονομία, το καθιστά ακόμα πιο εύθραυστο λόγω των κινδύνων που απορρέουν από τον ρόλο αυτό.

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011), ο τραπεζικός πανικός, είναι το περιστατικό όπου οι καταθέτες ζητούν τη ρευστοποίηση των απαιτήσεών τους σε τέτοια έκταση, ώστε το τραπεζικό σύστημα να μην είναι σε θέση να ανταποκριθεί.

Τέτοιες κρίσεις τραπεζικών συστημάτων είναι δυνατόν να μεταδοθούν και σε αγορές άλλων χωρών πέρα από τα εθνικά σύνορα, ,αφού πολλά πιστωτικά ιδρύματα δραστηριοποιούνται και διεθνώς. Ο αυξημένος συστημικός κίνδυνος μετάδοσης τέτοιων κρίσεων, ,μπορεί να δικαιολογήσει την προτεραιότητα που έχει δοθεί στην προσπάθεια ρύθμισης και εποπτείας του τραπεζικού συστήματος. Η υιοθέτηση προληπτικών μέτρων και παρεμβατικών πολιτικών καθίσταται αναγκαία.

4.4.1 Στόχοι της τραπεζικής εποπτείας

Στόχοι της τραπεζικής εποπτείας είναι η διασφάλιση της ομαλής λειτουργίας των πιστωτικών ιδρυμάτων και η επαρκής κάλυψη τους έναντι των κινδύνων που εμφανίζονται. Ουσιαστικά, η τραπεζική εποπτεία στοχεύει στην εξασφάλιση της οικονομικής σταθερότητας και της αποτελεσματικότητας του τραπεζικού

συστήματος. Οι θεμελιώδεις αρχές που διέπουν την τραπεζική εποπτεία είναι: (Σαπουτζόγλου & Πεντοτής, 2009)

- Η διατήρηση της σταθερότητας και της εμπιστοσύνης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, ελαχιστοποιώντας τον κίνδυνο απωλειών για τους καταθέτες.
- Η αξιολόγηση των τραπεζών θα πρέπει να γίνεται μεμονωμένα.
- Η πλήρης κατανόηση των αναλαμβανομένων δραστηριοτήτων από τις τράπεζες, διασφαλίζοντας ότι διαθέτουν κεφαλαιακή επάρκεια και συστήματα ελέγχων που τους επιτρέπουν την ανάληψη κινδύνων.
- Η πειθαρχία και η διαφάνεια όσον αφορά τη λειτουργία των εποπτικών αρχών.
- Η συνεργασία των εθνικών εποπτικών αρχών, ιδιαίτερα στην περίπτωση των διασυνοριακών δραστηριοτήτων.

Κύριος στόχος της τραπεζικής εποπτείας είναι η προώθηση του υγιούς ανταγωνισμού καθώς και της αποτελεσματικότητας στη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος..

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

Βασιλεία I και II

5.1. Εισαγωγή

Το 1973, την περίοδο κατά την οποία καταργήθηκε το διεθνές νομισματικό σύστημα των σταθερών συναλλαγματικών ισοτιμιών του Bretton Woods, σηματοδοτήθηκε μια περίοδος έντονων διακυμάνσεων και μεταβλητότητας των ισοτιμιών και των επιτοκίων. Το αποτέλεσμα αυτού, ήταν οι τράπεζες να καταστούν ιδιαίτερα ευάλωτες στον άγνωστο κίνδυνο των συναλλαγματικών και επιτοκιακών μεταβολών και πολύ σύντομα εμφανίστηκαν τα πρώτα θύματα των νέων δεδομένων της εποχής. Το πρώτο θύμα το 1974, η γερμανική τράπεζα Bankhaus I.D.Herstatt προκάλεσε μια άνευ προηγουμένου αναστάτωση στη διεθνή αγορά. Η γερμανική τράπεζα χρεοκόπησε εξαιτίας άστοχων θέσεων σε προθεσμιακές πράξεις συναλλάγματος, που πολύ σύντομα προκάλεσε αλυσιδωτές αντιδράσεις σε όλο το τραπεζικό σύστημα. Ύστερα από αυτό το περιστατικό, η τραπεζική εποπτεία μέσω της διεθνούς συνεργασίας έχρηζε άμεσης ανάγκης. Έτσι, η θεσμοθέτηση συνεργασίας ανάμεσα στις νομισματικές και τραπεζικές εποπτείες οδήγησαν στην σύσταση της περίφημης Επιτροπής της Βασιλείας.

Η Επιτροπή της Βασιλείας η οποία δεν έχει νομική προσωπικότητα, εδρεύει στην Τράπεζα Διεθνών Διακανονισμών (Bank for International Settlements) της Βασιλείας της Ελβετίας η οποία και της παρέχει γραμματειακή υποστήριξη. Ιδρύθηκε το 1974 και στη σύνθεση της συμμετείχαν οι G10 χώρες (Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Ιταλία, Ιαπωνία, Κάτω Χώρες, Ηνωμένο Βασίλειο, και Ηνωμένες Πολιτείες- και οι κεντρικές τράπεζες δύο άλλες, Γερμανία και Σουηδία) και στη παρούσα φάση συμμετέχουν 13 χώρες (Βέλγιο, Καναδάς, Γαλλία, Γερμανία, Ιταλία, Ιαπωνία, Λουξεμβούργο, Ολλανδία, Ισπανία, Σουηδία, Ελβετία, Ηνωμένο Βασίλειο και ΗΠΑ). (Peihani, 2015)

- ο Το κύριο έργο της Επιτροπής της Βασιλείας στοχεύει τόσο στη διασφάλιση της σταθερότητας του διεθνούς χρηματοπιστωτικού

συστήματος αλλά και στη δημιουργία ενός περιβάλλοντος με ισοδύναμους όρους ανταγωνισμού.

Σύμφωνα με τους Mishkin & Eakins (2009) αναφέρονται οκτώ βασικές κατηγορίες παρεμβάσεων στο τραπεζικό σύστημα.

- ◆ Προστασία των καταθέσεων μέσω κρατικών εγγυήσεων
- ◆ Περιορισμούς στη διακράτηση στοιχείων του ενεργητικού
- ◆ Προστασία καταναλωτή
- ◆ Περιορισμοί στον τραπεζικό ανταγωνισμό
- ◆ Κεφαλαιακές απαιτήσεις
- ◆ Εποπτεία μέσω πιστοποιήσεων και ελέγχων
- ◆ Αξιολόγηση των συστημάτων διαχείρισης κινδύνου
- ◆ Δημοσιοποίηση στοιχείων και αναλυτικών οικονομικών καταστάσεων

Τέλος, αξίζει να σημειώσουμε τη σημαντικότητα της συνεισφοράς της Επιτροπής της Βασιλείας στη διαμόρφωση των σύγχρονων εθνικών συστημάτων εποπτείας, γνωστές ως «θεμελιώδεις αρχές για την αποτελεσματική εποπτεία της τραπεζικής δραστηριότητας» (core principle for effective banking supervision). (Φλώρος, 2012)

5.2 Βασιλεία I

Όπως προαναφέρθηκε, το σημαντικότερο πρόβλημα της δεκαετίας του 1980, το οποίο και οδήγησε στην ίδρυση της επιτροπής της Βασιλείας, ήταν η κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Η συνεχής ανάπτυξη των χρηματοοικονομικών κινδύνων, και κυρίως του πιστωτικού κινδύνου, ο οποίος εκείνη την περίοδο μεγάλωνε συνεχώς, οδήγησε στην επιδείνωση του προβλήματος της κεφαλαιακής επάρκειας πλήθους μεγάλων διεθνών τραπεζών.

Ως εκ τούτου, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της κεφαλαιακής επάρκειας και να εξασφαλιστεί η ομαλή λειτουργία των τραπεζικών συστημάτων των χωρών, διαμορφώθηκε μια κοινή αντίληψη μεταξύ των μελών της Επιτροπής για την αναγκαιότητα δημιουργίας και υιοθέτησης ενός Διεθνούς Συμφώνου (Συνθήκη). Αρχικά, ως σκοπό είχε την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος και την εξάλειψη του αθέμιτου ανταγωνισμού προερχόμενου από τις διαφορές στη μέτρηση της κεφαλαιακής επάρκειας στις διάφορες χώρες. Έτσι, τον Δεκέμβριο του 1987 , δημιουργήθηκε ένα έγγραφο με σχετικές προτάσεις, το οποίο έπειτα από μια σειρά παρατηρήσεων, οριστικοποιήθηκε και γνωστοποιήθηκε ως το Σύμφωνο της Βασιλείας για την Κεφαλαιακή Επάρκεια (Basel Capital Accord ή Basel I), το οποίο, αφού εγκρίθηκε από τις αρχές των χωρών της ομάδας των δέκα (G10), δόθηκε για εφαρμογή στις τράπεζες τον Ιούλιο του 1988, ορίζοντας ως διάστημα υλοποίησης τέσσερα έτη. Αξιοσημείωτο γεγονός είναι ότι από τη δημοσιοποίηση του Συμφώνου Βασιλείας I και μετά, το έγγραφο υιοθετήθηκε σταδιακά όχι μόνο από χώρες- μέλη της ομάδας των G10 αλλά και από πολλές άλλες, και ιδιαίτερα από χώρες με τράπεζες με διεθνείς δραστηριότητες. (Αγγελόπουλος, 2010)

Πιο συγκεκριμένα το Σύμφωνο της Βασιλείας I προβλέπει ότι όλες οι διεθνείς τράπεζες πρέπει να διατηρούν κεφάλαια σύμφωνα με την αναλογία κινδύνου και περιουσιακών στοιχείων.

Ο υπολογισμός για τη μέτρηση των ελάχιστων κεφαλαιακών απαιτήσεων που εισάγεται για πρώτη φορά τότε στο χρηματοπιστωτικό περιβάλλον, έχει κύριο σκοπό την ουδετερότητα του χαρτοφυλακίου. Αυτό σημαίνει πως το κεφάλαιο που απαιτείται για να καλύψει ένα δάνειο (το οποίο ανέρχεται στο 8% του δανείου) πρέπει να βασίζεται αποκλειστικά στο συγκεκριμένο δάνειο και όχι στο χαρτοφυλάκιο της τράπεζας όπου αυτό εισάγεται. (Gordy, 2003)

Ειδικότερα, ο Ελάχιστος Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Βασιλεία I)

$$\frac{\text{Ίδια Εποπτικά Κεφάλαια (Tier 1 + Tier 2)}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος}} > \eta = 8$$

Ο Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας είναι ο λόγος, με αριθμητή το άθροισμα του βασικού κεφαλαίου (Tier 1) και των υπολοίπων ιδίων κεφαλαίων (Tier 2), με το Tier 1 να είναι τουλάχιστον το 50% του συνολικού αθροίσματος κεφαλαίου. Ο παρονομαστής είναι το άθροισμα των σταθμισμένων με τον πιστωτικό κίνδυνο στοιχείων του ενεργητικού. Το πρωτογενές κεφάλαιο (Tier 1) αποτελείται από κοινές και προνομιακές μετοχές, μετατρέψιμα ομόλογα και τα μειοδοτικά δικαιώματα της τράπεζας στις θυγατρικές της. Το δευτερογενές ή συμπληρωματικό κεφάλαιο (Tier II) περιλαμβάνει μεταξύ άλλων και προβλέψεις για επισφαλή δάνεια, καθώς και προνομιούχες μετοχές και μετατρέψιμα ομόλογα που δεν περιλαμβάνονται στο Tier I. Η μέθοδος υπολογισμού των κεφαλαιακών απαιτήσεων βασίζεται στη στάθμιση των στοιχείων του ενεργητικού με διαφορετικό συντελεστή κινδύνου. (Τριαντόπουλος, 2008)

Η Βασιλεία I έδωσε μεγάλη έμφαση στις κεφαλαιακές απαιτήσεις, καθώς από την εποπτική διάσταση, αφού η χρήση του κεφαλαίου αποτελεί την τελευταία “άμυνα” του πιστωτικού ιδρύματος για την απορρόφηση των ενδεχόμενων ζημιών όταν τα αποθεματικά έχουν εξαντληθεί και κρίνεται ανεπαρκής η διαχείριση των κινδύνων, θέτοντας σε κίνδυνο τα συμφέροντα των καταθετών.

Παρόλο που το σύμφωνο της Βασιλείας I εισήγαγε ένα αρχικό πλαίσιο εναρμόνισης κεφαλαιακών απαιτήσεων και κοινών κανόνων εποπτείας, η αποδοχή που έλαβε ιδίως στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στις αναπτυγμένες χώρες, οι διατάξεις που ψηφίστηκαν για την τραπεζική εποπτεία, αποτέλεσε αντικείμενο έντονης κριτικής κυρίως γιατί παρουσιάστηκαν σημαντικά μειονεκτήματα: (Σαπουτζόγλου & Πεντοτής, 2009)

- ◆ Αρχικά, το εποπτικό πλαίσιο δημιούργησε σημαντικές στρεβλώσεις και ασάφειες σχετικά με την εκτίμηση των κεφαλαιακών απαιτήσεων καθώς οι συντελεστές μέτρησης δεν απέδιδαν το πραγματικό επίπεδο έκθεσης στον πιστωτικό κίνδυνο.
- ◆ Δεύτερον, δεν μπορούσε να αναγνωριστεί μια ενδεχόμενη διαφοροποίηση του χαρτοφυλακίου που θα μπορούσε να μειώσει τον πραγματικό συνολικό κίνδυνό του, καθώς το εποπτικό πλαίσιο

θεωρούσε το συνολικό κίνδυνο ενός χαρτοφυλακίου ως το άθροισμα των επιμέρους του στοιχείων.

- ◆ Τρίτον, οι κρατικοί τίτλοι που τους κατατάσσονταν στην κατώτερη ζώνη κινδύνου είχαν προνομιακή μεταχείριση. Οι αθετήσεις όμως αρκετών κρατικών υποχρεώσεων, απέδειξαν ότι οι κρατικοί τίτλοι χρέους δεν ήταν δυνατόν να θεωρούνται επένδυση μηδενικού κινδύνου
- ◆ Τέταρτον, ένα βασικό μειονέκτημα του Συμφώνου Βασιλείας I, αποτέλεσε το γεγονός ότι δεν λάμβανε υπόψη τους άλλους κινδύνους πέραν του πιστωτικού και του κινδύνου αγοράς,
- ◆ Πέμπτον, οι τράπεζες, σταδιακά άρχισαν να τιτλοποιούν τις απαιτήσεις, έτσι ώστε να αποφευχθούν οι κεφαλαιακές υποχρεώσεις.
- ◆ Έκτον, δεν εξομαλύνονταν οι διαφορές στα λογιστικά, φορολογικά και νομικά συστήματα των διεθνών τραπεζών με αποτέλεσμα να δημιουργούνται ανταγωνιστικές ανισότητες.
- ◆ Τέλος, οι κανόνες σχεδιάστηκαν κυρίως για την εποπτεία διεθνών τραπεζών που δραστηριοποιούνταν στο χώρο της Ευρωπαϊκής Ένωσης και των άλλων αναπτυσσόμενων βιομηχανικά χωρών.

5.3 Σύμφωνο Βασιλείας II

Οι αδυναμίες που παρουσιάστηκαν στο Σύμφωνο Βασιλείας I ωθούσε τις τράπεζες να εκμεταλλεύονται τα νομικά κενά και τις ατέλειες του Συμφώνου προβαίνοντας σε τιτλοποίηση επιχειρηματικών δανείων, και έτσι περιορίζοντας τις κεφαλαιακές απαιτήσεις. Έτσι, το 1999, η Επιτροπή της Βασιλείας προέβη σε δημοσίευση του αναθεωρημένου κειμένου του 1988, κι έτσι ξεκινά η εμφάνιση νέων κανόνων εποπτείας γνωστοί ως Σύμφωνο Βασιλείας II.

Η Επιτροπή της Βασιλείας διατύπωσε το νέο Σύμφωνο της Βασιλείας II (Basel II), το έτος 1999 έχοντας ως σκοπό την αντικατάσταση της Συνθήκης Κεφαλαιακής

Επάρκειας του 1988. Το έτος 2001 δημοσιεύθηκε ένα νέο κείμενο με στοιχεία που περιλαμβάνουν τρεις πυλώνες: (Αγγελόπουλος, 2010)

- I. Ελάχιστες Κεφαλαιακές Απαιτήσεις (Εναλλακτικές Μέθοδοι Υπολογισμού). Τροποποιείται το πλαίσιο υπολογισμού ελάχιστων κεφαλαιακών υποχρεώσεων έναντι του πιστωτικού κινδύνου με την προσθήκη απαιτήσεων για κάλυψη έναντι του λειτουργικού κινδύνου.
- II. Εποπτεία της Κεφαλαιακής Επάρκειας και των εσωτερικών συστημάτων αξιολόγησης των πιστωτικών ιδρυμάτων. Καθιερώνονται οι διαδικασίες για τον έλεγχο σε μόνιμη βάση της επάρκειας των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών από τις εποπτικές αρχές. Ενδυνάμωση της πειθαρχίας που επιβάλλει η αγορά στις τράπεζες μέσω της καθιέρωσης κανόνων δημοσίευσης οικονομικών και άλλων στοιχείων.
- III. Αποτελεσματική ενημέρωση του κοινού και πειθαρχία μέσω της αγοράς.

Με τους δύο πρώτους πυλώνες επιδιώκεται η ανάπτυξη και η επέκταση των τυποποιημένων κανόνων κεφαλαιακής επάρκειας που τέθηκαν με τη Συνθήκη του 1988. Με τον τρίτο πυλώνα ενθαρρύνεται η ανάληψη ασφαλών πρακτικών από τις τράπεζες. Το νέο Σύμφωνο σχεδιάστηκε με στόχο τη βελτίωση του τρόπου που οι κεφαλαιακές απαιτήσεις ανταποκρίνονται στους κινδύνους και στις χρηματοοικονομικές καινοτομίες, όπως για παράδειγμα στην τιτλοποίηση των απαιτήσεων.

Το κύριο χαρακτηριστικό του Συμφώνου της Βασιλείας II ήταν η εκχώρηση στις τράπεζες της δυνατότητας επιλογής της μεθόδου στάθμισης των κινδύνων. Επίσης, υποστηρίζεται ότι όσο μεγαλύτερη ανάπτυξη και αποτελεσματικότητα είχε ένα τραπεζικό ίδρυμα, τόσο λιγότερο εποπτικό κεφάλαιο θα πρέπει να διατηρεί. (Αγγελόπουλος, 2010)

Όπως διαπιστώνει ο Αγγελόπουλος (2010), με τη νέα συνθήκη η ελάχιστη απαιτούμενη κεφαλαιακή επάρκεια έναντι των αναλαμβανόμενων κινδύνων παραμένει στο 8%, ενώ ο αριθμητής του σχετικού κλάσματος διαφοροποιείται σε μικρό βαθμό. Οι μεγαλύτερες τροποποιήσεις αφορούν κυρίως στον παρονομαστή του κλάσματος.

Ελάχιστος Δείκτης Κεφαλαιακής Επάρκειας (Βασιλεία II)

$$\frac{\text{Ίδια Εποπτικά Κεφάλαια (Tier 1 + Tier 2)}}{\text{Πιστωτικός Κίνδυνος (άλλαξε) + Κίνδυνος Αγοράς + Λειτουργικός Κίνδυνος}} > \text{ή} = 8$$

Σύμφωνα με τους Ζοπουνίδη και Λεμονάκη (2009), οι νέες προτάσεις της Βασιλείας στο σύνολό τους για την τραπεζική εποπτεία αλλά και την αναθεώρηση του εποπτικού πλαισίου της κεφαλαιακής επάρκειας των τραπεζών, ήταν σε γενικές γραμμές προς τη σωστή κατεύθυνση. Η τροποποίηση του πλαισίου υπολογισμού κεφαλαιακών υποχρεώσεων των τραπεζών κρίθηκε επιτακτική, έτσι ώστε να αναγνωριστούν οι επιχειρηματικές και τεχνολογικές εξελίξεις της αγοράς.

5.4 Κριτική στο Σύμφωνο Βασιλείας II

Το σύμφωνο της Βασιλείας II απέδειξε πως δεν ήταν αρκετό ώστε να αποτρέψει την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Η νέα συνθήκη τέθηκε σε έναρξη τον Ιανουάριο του 2008, ενώ η κρίση είχε αρχίσει ήδη να μεγεθύνεται.

Ακόμα, η λανθασμένη εποπτεία των πιστωτικών ιδρυμάτων για την εφαρμογή των διατάξεων της Βασιλείας II, είχε καθοριστικό ρόλο για την αποτυχία του πλαισίου. Αυτό συνέβη διότι οι τράπεζες είχαν την ευχέρεια να μπορούν να αποκρύπτουν και να παρουσιάζουν τα στοιχεία που αφορούσαν τους κινδύνους και τα κεφάλαια τους με τέτοιο τρόπο, ώστε να μην φαίνονται στις εποπτικές αρχές τα προβλήματά τους. Αυτό μπορούσε να επιτευχθεί μέσω της δυνατότητας ευχέρειας που τους έδινε η Βασιλεία II στον τρόπο υπολογισμού και μέτρησης των κινδύνων τους. (Χαρδουβέλης & Καραμούζης, 2011)

Σύμφωνα με την επιτροπή της Βασιλείας, αν και η κεφαλαιακή επάρκεια πολλών τραπεζών ήταν επαρκής, η ποιότητά τους ήταν χαμηλή. Κατά την έναρξη της κρίσης οι τράπεζες αντιμετώπισαν προβλήματα ρευστότητας, καθώς η απότομη

αλλαγή των συνθηκών στις αγορές ανέδειξε την ταχύτητα με την οποία μπορούν να εξαντληθούν τα αποθέματα ρευστότητας των πιστωτικών ιδρυμάτων. (Basel Committee on Banking Supervision, 2011)

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011), μολονότι δεν υπάρχει καμία αμφιβολία ότι στην πρόσφατη κρίση ο συστημικός κίνδυνος του χρηματοπιστωτικού συστήματος υπήρξε εντονότατος, αποδείχθηκε ότι το ισχύον κανονιστικό πλαίσιο δεν περιείχε κανόνες για την πρόληψή του. Αντίθετα, το κανονιστικό πλαίσιο του συμφώνου της Βασιλείας II για την κεφαλαιακή επάρκεια, κρίθηκε ότι αποτέλεσε έναν από τους παράγοντες που επέτεινε την προκυκλικότητα¹ και δημιούργησε το κίνητρο στις τράπεζες:

α. Κατά τη διάρκεια της οικονομικής ανάπτυξης να συμβάλλουν στην ενίσχυση της πιστωτικής επέκτασης, καθώς οι κεφαλαιακές απαιτήσεις που επιβάλλονταν για τη χορήγηση δανείων και πιστώσεων ήταν χαλαρότερες,

β. Κατά τη διάρκεια δε της ύφεσης της οικονομίας περιορίζαν τη χορήγηση δανειακών κεφαλαίων, καθώς οι συναφείς κεφαλαιακές απαιτήσεις καθίστανται αυστηρότερες.

¹ Ο όρος «προκυκλικότητα» αναφέρεται στη δυναμική αλληλεπίδραση μεταξύ του χρηματοπιστωτικού συστήματος και του τομέα της πραγματικής οικονομίας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

Σύμφωνο Βασιλείας III

6.1 Εισαγωγή

Η χρηματοπιστωτική κρίση του 2008, κορυφώνεται μέσα σε πολύ σύντομο χρονικό διάστημα ωθώντας τις τράπεζες να μειώσουν την ανάπτυξή τους. Ένας μεγάλος αριθμός τραπεζών, δεν έχει τη δυνατότητα να απορροφήσει τις ζημιές που προκλήθηκαν από την χρηματοπιστωτική κρίση, έτσι, μειώθηκε η αξία των στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών και μειώθηκε ο δανεισμός σε εταιρείες και σε ιδιώτες. (Basel Committee on Banking Supervision, 2011)

Όπως ήδη έχουμε αναφέρει, ο τραπεζικός τομέας διαδραματίζει πολύ σημαντικό ρόλο στο παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα, έτσι η Επιτροπή της Βασιλείας σχεδίασε το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III, με το οποίο η επιτροπή επιβάλλει νέους κανόνες, για την προστασία της παγκόσμιας χρηματοπιστωτικής σταθερότητας. Το σύμφωνο της Βασιλείας III στοχεύει σε νέες μεταρρυθμίσεις που θα έχουν τη δυνατότητα απορρόφησης των κραδασμών που προκύπτουν από χρηματοπιστωτικές πιέσεις.

Η επιτροπή της Βασιλείας στις 16 Δεκεμβρίου 2010 δημοσίευσε δύο εκθέσεις με τίτλο: (Basel Committee on Banking Supervision, 2011)

- ◆ Basel III: a global regulatory framework for more resilient banks and banking systems,
- ◆ Basel III: International framework for Liquidity risk measurement, standards and monitoring

Μετά την πρόσφατη κρίση, η αντίδραση της Επιτροπής της Βασιλείας ήταν η δημοσίευση του πλέον γνωστού κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας III, το οποίο αποτελεί τη συνέχεια του πλαισίου της Βασιλείας II. Στο σύμφωνο της Βασιλείας III, αναθεωρείται το ισχύον πλαίσιο και θέτει ως στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος. (Γκόρτσος, 2011)

Οι αλλαγές του νέου πλαισίου της επιτροπής της Βασιλείας μπορούν να διαχωριστούν σε δύο κατηγορίες : (Δερμετζόγλου, 2014)

- Στις διατάξεις του ήδη υπάρχοντος κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας II στις οποίες γίνονται τροποποιήσεις και προσθήκες στα ίδια κεφάλαια και στην κάλυψη των τραπεζών έναντι της έκθεσης τους στον πιστωτικό κίνδυνο.
- Στις διατάξεις που αποτελούνται από καινοτόμα στοιχεία που εφαρμόζονται στο νέο πλαίσιο και αφορούν :
 - ✓ Τον συντελεστή μόχλευσης, τον συντελεστή κάλυψης ρευστότητας, συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης,
 - ✓ Τα εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας
 - ✓ Το κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης
 - ✓ Το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα.

Η σταδιακή εφαρμογή των νέων διατάξεων για τις τράπεζες είχε οριστεί από την 1 Ιανουαρίου του 2013 μέχρι την 1 Ιανουαρίου 2019.

6.2 Διατάξεις της Βασιλείας III

6.2.1 Εισαγωγή

Αναμφισβήτητα η υιοθέτηση καινοτόμων στοιχείων καθώς και η αλλαγή του ήδη τροποποιημένου πλαισίου της Βασιλείας II, ήταν απόλυτα αναγκαία σε ένα οικονομικό περιβάλλον συνεχώς μεταβαλλόμενο. Στην παρούσα ενότητα παρουσιάζονται οι βασικές διατάξεις που αφορούν το νομοθετικό πλαίσιο που αφορά τη Βασιλεία III.

6.2.2 Ελάχιστα Ίδια κεφάλαια

Στη Βασιλεία III, ιδιαίτερη έμφαση δίνεται στη κεφαλαιακή επάρκεια των τραπεζών. Ο δείκτης κεφαλαιακής επάρκειας όπως και στη Βασιλεία II, ανέρχεται σε ποσοστό τουλάχιστον 8% και θα συνεχίσει να ισούται με το λόγο των εποπτικών

ιδίων κεφαλαίων (Tier 1 capital + Tier 2 capital) προς το σύνολο των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού τους και των στοιχείων εκτός ισολογισμού.

$$\Delta.Κ.Ε. = \frac{\text{Ίδια Εποπτικά Κεφάλαια (Tier 1 + Tier 2)}}{\text{σταθμισμένα στοιχεία του ενεργητικού και στοιχεία εκτός ισολογισμού}} \geq 8\%,$$

Τα βασικά ίδια κεφάλαια (Tier 1 Capital) θα αποτελούνται από δύο κατηγορίες στοιχείων:

- Τα κύρια στοιχεία «common equity Tier 1 capital» που αποτελούνται από την αξία του καταβεβλημένου μετοχικού κεφαλαίου σε επίπεδο κοινών μετοχών, τη διαφορά από την έκδοση των παραπάνω μετοχών υπέρ το άρτιο, τα αποτελέσματα εις νέον συμπεριλαμβανομένων και των προσωρινών κερδών ή ζημιών, τα εμφανή αποθεματικά ή άλλα συσσωρευμένα κέρδη.
- Τα πρόσθετα στοιχεία «additional Tier 1 capital» που αποτελούνται από προνομιούχες μετοχές και ομολογιακούς τίτλους, τίτλους οι οποίοι έχουν εκδοθεί από θυγατρικές επιχειρήσεων των τραπεζών που υπάγονται στην ενοποιημένη εποπτεία τους και κατέχονται από τρίτους, τη διαφορά από την έκδοση προνομιούχων μετοχών που εντάσσονται στην εν λόγω κατηγορία υπέρ το άρτιο. (Basel Committee on Banking Supervision, 2011)

Τα συμπληρωματικά ίδια κεφάλαια (Tier 2 Capital), αποτελούνται από τις προνομιούχες μετοχές και τους ομολογιακούς τίτλους που είναι όμως ορισμένης διάρκειας, τουλάχιστον πενταετίας, Η διαφορά από την έκδοση των παραπάνω προνομιούχων μετοχών υπέρ το άρτιο, το αποθεματικό κεφάλαιο που σχηματίζεται από τα κέρδη των τραπεζικών ιδρυμάτων και προορίζεται να αντισταθμίσει ενδεχόμενες ζημίες από επισφαλείς απαιτήσεις, τίτλους που έχουν εκδοθεί από θυγατρικές εταιρίες των τραπεζών, κατέχονται από τρίτους και δεν εμπεριέχονται στα βασικά ίδια κεφάλαια. (Γκόρτσος, 2011)

6.2.3 Συντελεστής Μόχλευσης

Στον τραπεζικό τομέα η μόχλευση είναι η υψηλότερη σε σχέση με οποιονδήποτε άλλον τομέα της βιομηχανίας. Η αναλογία χρηματοδότησης των περιουσιακών στοιχείων των δέκα μεγαλύτερων μη χρηματοοικονομικών εταιριών

στον κόσμο, ισούται περίπου 50:50 με δανειακά κεφάλαια και ίδια κεφάλαια αντίστοιχα. Στον τραπεζικό τομέα, η αναλογία είναι τουλάχιστον 95:5. Ως εκ τούτου, η αναλογία αυτή από μόνη της, μας δείχνει πως εγκυμονεί κινδύνους, καθώς γνωρίζουμε από την πρόσφατη χρηματοοικονομική κρίση τα αποτελέσματα της υπερβολικής μόχλευσης. (Ingves, 2014)

Όπως αναφέρθηκε, η μόχλευση είναι ένα από τα κριτήρια διάκρισης των προβληματικών από τις υγιείς τράπεζες. Παρά το γεγονός ότι πολλοί πιστωτικοί οργανισμοί με υπερβολική μόχλευση παρόλο που πληρούσαν τους κανόνες κεφαλαιακής επάρκειας, αντιμετώπισαν σοβαρά προβλήματα, καθώς οι αγορές αμφέβαλαν για την φερεγγυότητά τους. (Walter, 2011)

Έτσι, το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III, προκειμένου να περιορίσει τη μόχλευση, εισάγει ένα νέο εργαλείο υπολογισμού της, το συντελεστή μόχλευσης και ορίζεται ως ο λόγος των βασικών ιδίων κεφαλαίων, όπως ορίζονται στο νέο πλαίσιο, προς τα ανοίγματά τους, εντός και εκτός ισολογισμού, βάσει της λογιστικής τους αξίας, χωρίς να σταθμίζονται με συντελεστές κινδύνου και χωρίς το δικαίωμα συμψηφισμού απαιτήσεων και υποχρεώσεων. (Γκόρτσος, 2011)

Το ύψος του νέου συντελεστή ορίστηκε στο 3% και η τελική εφαρμογή και η εναρμόνιση των τραπεζών με το συντελεστή μόχλευσης θα ξεκινήσουν τον Ιανουάριο του 2018. (Basel Committee on Banking Supervision, 2011)

6.2.4 Συντελεστής Ρευστότητας

Με το νέο κανονιστικό πλαίσιο καθιερώνονται για πρώτη φορά σε διεθνές επίπεδο δύο συντελεστές ρευστότητας των τραπεζών (liquidity ratios): (Γκόρτσος, 2011)

- Ένας βραχυχρόνιος, ο «συντελεστής κάλυψης ρευστότητας» (liquidity coverage ratio), “LCR”, με τον οποίο επιδιώκεται η διασφάλιση της ύπαρξης επαρκών, υψηλής ποιότητας ρευστοποιήσιμων στοιχείων του ενεργητικού, ώστε να καλυφθούν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις.

- Ένας μακροχρόνιος, ο «συντελεστής καθαρής σταθερής χρηματοδότησης» (net stable funding ratio) “NSFR”, με την καθιέρωση του οποίου επιδιώκονται δύο στόχοι:
 - ✓ Ο πρώτος στόχος αφορά την αντιμετώπιση του προβλήματος που απορρέει από τον ετεροχρονισμό στη ρευστοποιησιμότητα στοιχείων του ενεργητικού και του παθητικού του ισολογισμού των τραπεζών (liquidity mismatch).
 - ✓ Η δημιουργία κινήτρων στις τράπεζες να χρησιμοποιούν σταθερές πηγές για τη χρηματοδότηση των περιουσιακών τους στοιχείων, η διάρκεια των οποίων υπερβαίνει το έτος.

6.2.5 Εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011) η Επιτροπή της Βασιλείας καθιερώνει πέντε εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας από τις εποπτικές αρχές με ομοιόμορφο τρόπο:

- *Τη συμβατική αναντιστοιχία ληκτοτήτων (“contractual maturity mismatch”),*
- *Τα διαθέσιμα μη βεβαρημένα στοιχεία του ενεργητικού (“available unencumbered assets”)*
- *Τη συγκέντρωση της χρηματοδότησης (“concentration of funding”)*
- *Τον συντελεστή κάλυψης ρευστότητας ανά σημαντικό νόμισμα (“LCR by significant currency”)*
- *Τα εργαλεία παρακολούθησης εξελίξεων στην αγορά (“market-related monitoring tools”). Τα εργαλεία αυτά πρέπει να χρησιμοποιούνται από τις εποπτικές αρχές διαρκώς, προκειμένου να αποκτούν επαρκή και συγκεκριμένη πληροφόρηση αναφορικά με τις συνθήκες ρευστότητας στο τραπεζικό σύστημα και τις επιμέρους τράπεζες.*

6.2.6 Κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης

Σύμφωνα με το νέο κανονιστικό πλαίσιο, μία θεμελιώδης αλλαγή είναι η καθιέρωση του κεφαλαιακού αποθέματος για λόγους συντήρησης. Ο βασικός στόχος του είναι οι τράπεζες να διατηρούν συνεχώς όλο και μεγαλύτερο ποσοστό των κερδών τους, σε μερίσματα, προγράμματα επαναγοράς μετοχών, πετυχαίνοντας έτσι την ισχυροποίηση των κεφαλαίων τους ή ακόμα και την αύξηση του μετοχικού τους κεφαλαίου. (Hannoun, 2010)

Κατά τον Γκόρτσο (2011), με το νέο πλαίσιο, εισάγεται ο δείκτης κεφαλαιακού αποθέματος για λόγους συντήρησης. Οι τράπεζες θα πρέπει να διατηρούν κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης, επιπλέον και ανεξάρτητα από τις ελάχιστες κεφαλαιακές απαιτήσεις που πρέπει να τηρούν σε διαρκή βάση. Τα αποθέματα αυτά θα μπορούν να δημιουργούνται σε περιόδους οικονομικής ανάπτυξης και πιστωτικής επέκτασης. Ο κύριος σκοπός αυτού του δείκτη, είναι η διασφάλιση της δυνατότητας απορρόφησης ζημιών που ενδέχεται να εμφανιστούν σε περιόδους έντασης του οικονομικού κύκλου.

6.2.7 Αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα

Η πρόσφατη οικονομική κρίση έδειξε πόσο μεγάλες ζημιές μπορούν να προκληθούν στον τραπεζικό τομέα, ύστερα από μια περίοδο μεγάλης πιστωτικής επέκτασης.

Έτσι, με το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III, όλες οι τράπεζες υποχρεώνονται να δημιουργούν ένα επιπλέον απόθεμα, το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα (countercyclical capital buffer). Με το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα, διασφαλίζεται ότι κατά τον καθορισμό των συνολικών κεφαλαιακών απαιτήσεων των τραπεζικών ιδρυμάτων, θα λαμβάνονται υπόψη και οι συνθήκες του μακροοικονομικού περιβάλλοντος. Η ενεργοποίηση της υποχρέωσης των τραπεζών να δημιουργούν αυτό το απόθεμα και ο προσδιορισμός του ύψους του θα γίνεται από τις αρμόδιες αρχές που θα ορίσει κάθε κράτος και θα βασίζεται στην κρίση τους για το μέγεθος του συστημικού κινδύνου. Τέλος, το ύψος του αντικυκλικού κεφαλαιακού αποθέματος θα κλιμακώνεται, κατά την κρίση των αρμοδίων αρχών, από 0% έως

2,5% του συνόλου των σταθμισμένων στοιχείων του ενεργητικού των τραπεζών. (Γκόρτσος, 2011)

6.3 Αξιολόγηση της Βασιλείας III

Οι αξιολογήσεις των νέων διατάξεων της Βασιλείας III ήταν κυρίως θετικές, επικεντρώνοντας το ενδιαφέρον στην προσαρμοστικότητά τους και την ισχυρότερη φύση τους συγκρινόμενες με τις παλαιότερες διατάξεις. Από την άλλη πλευρά, εκφράστηκαν και ανησυχίες για πιθανές ελλείψεις του νέου κανονιστικού πλαισίου.

Σύμφωνα με τον Wellink (2011), με το νέο πλαίσιο της Βασιλείας III :

- Αυξάνεται ουσιαστικά η ποιότητα και η ποσότητα των τραπεζικών κεφαλαίων, με μεγαλύτερη έμφαση στα ίδια κεφάλαια. Τα κεφάλαια θα πρέπει να είναι ποιοτικά, προκειμένου να είναι σε θέση να απορροφήσουν ζημιές που μπορεί να αναδυθούν από οπουδήποτε.
- Επίσης, εισάγεται ένας απλός δείκτης μόχλευσης, ο οποίος θα λειτουργήσει ως ασπίδα προστασίας έναντι μιας πιθανότητας κινδύνου.
- Μια τρίτη διάσταση της Βασιλείας III είναι η δημιουργία των δεικτών για τα κεφαλαιακά αποθέματα. Οι δείκτες αυτοί παρέχουν ένα ισχυρό κίνητρο για τις τράπεζες να δημιουργήσουν κεφάλαια στις καλές εποχές, ενώ το αντικυκλικό κεφάλαιο θα πρέπει να συμβάλει στην προστασία των τραπεζών από τους κινδύνους της ταχείας πιστωτικής ανάπτυξης.
- Τέλος, οι αρχές της διαχείρισης του κινδύνου ρευστότητας και τα παγκόσμια πρότυπα ρευστότητας διασφαλίζουν ότι οι τράπεζες διαχειρίζονται πιο αποτελεσματικά αυτόν τον κίνδυνο και διατηρούν επαρκή αποθέματα ρευστότητας.

Αντίθετα, κατά τον Caruana (2011) δεν αρκεί μόνο η πλήρης και έγκαιρη εφαρμογή της του νέου κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας III για να προστατευτεί το παγκόσμιο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Στην πραγματικότητα, απαιτούνται δράσεις και μεταρρυθμίσεις από όλους τους τομείς της δημόσιας πολιτικής, περιλαμβανομένης της δημοσιονομικής και νομισματικής. Υποστηρίζει ότι για να

μπορέσει να επιτύχει η Βασιλεία III δεν αρκεί μόνο να δράσουν οι εποπτικές αρχές, αλλά και όλοι όσοι συμμετέχουν στο χρηματοπιστωτικό σύστημα, δίνοντας έμφαση στα ανώτατα τραπεζικά στελέχη και τους εσωτερικούς ελεγκτές, οι οποίοι πρέπει να έχουν σαφές ρόλο στην εφαρμογή του νέου πλαισίου.

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011) υπάρχει και όφελος αλλά και κόστος από τη σταδιακή καθιέρωση των νέων κανόνων. Το γεγονός ότι οι νέοι κανόνες δεν εφαρμόζονται αμέσως, σημαίνει ότι η πλήρης εφαρμογή τους, θα έχει σημαντικές επιπτώσεις στη λειτουργία των τραπεζών, συνεπώς η σταδιακή υιοθέτηση του νέου πλαισίου είναι αναγκαία. Αντίθετα, ορισμένες διατάξεις του νέου κανονιστικού πλαισίου αναμφισβήτητα θα τροποποιηθούν, γεγονός που δημιουργεί ένα περιβάλλον ασάφειας, που ενδέχεται να οδηγήσει σε καθυστερήσεις στην υιοθέτηση των νέων κανόνων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7

Οι επιπτώσεις του Σύμφωνου Βασιλείας III στην οικονομία

7.1 Εισαγωγή

Οι νέες προληπτικές δικλίδες ασφαλείας της νέας συνθήκης που έχουν σκοπό να προστατεύσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα από πιθανές μελλοντικές κρίσεις, έχουν προκαλέσει τόσο θετικές, όσο και αρνητικές απόψεις, καθώς δυσκολεύουν όλο και περισσότερο τους μηχανισμούς κερδοφορίας των τραπεζών. Η ιστορία μας διδάξει ότι οι ασφαλιστικές δικλίδες που είχαν τεθεί το 1988 με το σύμφωνο της «Βασιλείας I» για την ενίσχυση της σταθερότητας του παγκόσμιου τραπεζικού συστήματος και στη συνέχεια την αναβάθμισή του το 2004 με το σύμφωνο της «Βασιλείας II», αποδείχτηκαν ελλιπείς απέναντι στους κινδύνους που αντιμετώπισε η παγκόσμια οικονομία τα επόμενα χρόνια. Ακόμα και η δημοσιοποίηση των στοιχείων των τραπεζών και οι αρχές της κεφαλαιακής επάρκειας δεν κατάφεραν να αποτρέψουν την παγκόσμια οικονομική κρίση. Παράλληλα, οι διατάξεις των προγενέστερων κανονιστικών πλαισίων, έδιναν την δυνατότητα στις τράπεζες να αποκρύπτουν στοιχεία που αφορούσαν κινδύνους και να τα παρουσιάζουν έτσι ώστε τα προβλήματα να μη γίνονται εμφανή, ακόμα και στις εποπτικές αρχές. (Μιχάλαρος, 2017)

Κατά το Μιχάλαρο (2017) νέοι κανόνες της Βασιλείας III επί της ουσίας τροποποιούν τους τομείς των Ιδίων Κεφαλαίων και της έκθεσης των τραπεζών απέναντι στον πιστωτικό κίνδυνο και παράλληλα προσθέτουν κάποια καινοτόμα στοιχεία όπως ο μέγιστος συντελεστής μόχλευσης, οι συντελεστές κάλυψης ρευστότητας και καθαρής σταθερής χρηματοδότησης, τα εργαλεία παρακολούθησης του κινδύνου ρευστότητας, το κεφαλαιακό απόθεμα για λόγους συντήρησης και το αντικυκλικό κεφαλαιακό απόθεμα.

Ωστόσο, γεννιάται το ερώτημα, αν οι νέες διατάξεις δύνανται να προστατεύσουν το τραπεζικό σύστημα από μία νέα κρίση, ενώ παράλληλα να μπορεί να δίνει τη δυνατότητα της ανάπτυξης της οικονομίας.

7.2 Επιπτώσεις της Βασιλείας III στην πραγματική οικονομία

Πολύ σημαντικές είναι οι αρνητικές επιπτώσεις της εφαρμογής των νέων κανόνων στην πραγματική οικονομία. Εκτιμάται ότι τα κόστη εφαρμογής των νέων διατάξεων για τις τράπεζες θα είναι τεράστια.

Η πτώση των δανειοδοτήσεων, όχι μόνο θα προκαλέσει ζημιά στα κέρδη των τραπεζικών ιδρυμάτων, αλλά και θα αποτελέσει εμπόδιο στην ανάπτυξη των κρατών και συνεπώς αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία. Επιπροσθέτως, η ανάγκη για μείωση του κόστους στους οργανισμούς, θα τους οδηγήσει σε απόλυση προσωπικού, σύμπτυξη τμημάτων, κλείσιμο καταστημάτων ή ακόμα και στην μεταφορά τους σε χώρες με πιο χαμηλό ρυθμιστικό εποπτικό πλαίσιο. (Μιχάλαρος, 2017)

Ακόμα, η εφαρμογή των διατάξεων της Βασιλείας III θα επιφέρει μια μείωση στην απόδοση των ιδίων κεφαλαίων (ROE), περισσότερο από το ποσοστό 20%. Η εν λόγω μείωση, θα συμβεί καθώς τα πιστωτικά ιδρύματα προκειμένου να αντιμετωπίσουν την έλλειψη κεφαλαίων δεν θα προβαίνουν σε διανομή κερδών προς τους μετόχους τους πράγμα που θα επιφέρει αρνητικό αντίκτυπο στον πραγματικό τομέα της οικονομίας και της ανάπτυξης. (Φέκκας, 2014)

Αξίζει να σημειωθεί ότι η μείωση στα περιθώρια της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων στο νέο περιβάλλον είναι σαφής. Αυτό είναι βέβαια, το τίμημα της ανάγκης θωράκισης της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, διεθνώς, απέναντι στο ενδεχόμενο εκδήλωσης μιας νέας χρηματοπιστωτικής κρίσης, όπως η πρόσφατη.

Σύμφωνα με τον Γκόρτσο (2011) στο νέο πλαίσιο ελλοχεύουν τρεις κίνδυνοι:

α. Η εφαρμογή των νέων κανόνων έχει αρνητικές επιπτώσεις στην πραγματική οικονομία εξαιτίας του περιορισμού της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τις τράπεζες. Αναμφισβήτητα, η μείωση της δανειοδοτικής δραστηριότητας των τραπεζών επηρεάζει αρνητικά την ανάπτυξη της οικονομίας.

β. Με τις νέες διατάξεις, όλο το τραπεζικό σύστημα θα πρέπει να αντλήσει από τις αγορές τεράστια ποσά ιδίων κεφαλαίων, κατ' εξοχήν δε με την έκδοση κοινών

μετοχών. Αυτό έχει ως συνέπεια τη μείωση των αποδόσεων των ιδίων κεφαλαίων των τραπεζών. Στη συνέχεια, προκειμένου οι τράπεζες να συμμορφωθούν προς τις απαιτήσεις του νέου κανονιστικού πλαισίου με δεδομένο ότι δεν μπορούν να προβούν στην αναγκαία άντληση κεφαλαίων από τις αγορές, θα αναγκαστούν να προβούν σε απομόχλευση, συρρικνώνοντας στην περίπτωση αυτή και τη δανειοδοτική τους δραστηριότητα, και σε αναδιαρθρώσεις που θα οδηγήσουν σε ενίσχυση της συγκέντρωσης του τραπεζικού κλάδου, χωρίς θετικά αποτελέσματα στην πραγματική οικονομία.

γ. Η επιτακτική ανάγκη για τον περιορισμό του κόστους που ορίζει το νέο κανονιστικό πλαίσιο, είναι πιθανό να οδηγήσει σε δύο πιθανές περιπτώσεις:

- *Στη δημιουργία ενός νέου κύκλου «ρυθμιστικού αρμπιτράζ», δηλαδή στη μετατόπιση δραστηριοτήτων σε τμήματα του χρηματοπιστωτικού συστήματος, τα οποία θα συνεχίσουν να μην τελούν υπό ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία (το καλούμενο “shadow banking system”, το οποίο, όπως προαναφέρθηκε, συνέβαλε καθοριστικά στην εκδήλωση της κρίσης), ή σε κράτη με χαλαρό ρυθμιστικό και εποπτικό πλαίσιο.*
- *Σε χρηματοπιστωτικές καινοτομίες που ενδέχεται να εκθέσουν τράπεζες σε κινδύνους που δεν είναι σήμερα εντοπισμένοι.*

7.3 Επόμενος σταθμός : Βασιλεία IV

Οι διατάξεις της Βασιλείας III, αν και δείχνουν ότι μισούν τον κίνδυνο, έχουν ταυτόχρονα περιορίσει σημαντικά τη δυνατότητα κέρδους στα τραπεζικά ιδρύματα, καθώς και την μείωση στην ανάπτυξη της οικονομίας.

Ύστερα από ισχυρές πιέσεις των τραπεζών, η επιτροπή της Βασιλείας για την Τραπεζική Εποπτεία αποφάσισε να υιοθετήσει χαλαρότερους κανόνες για τον υπολογισμό του δείκτη μόχλευσης, δηλαδή τον υπολογισμό της ελάχιστης αναλογίας μεταξύ των κεφαλαίων που διαθέτει μια τράπεζα και του συνόλου των περιουσιακών της στοιχείων. Ανεπίσημα, οι τραπεζίτες απειλούσαν ότι θα μειώσουν τα δάνεια που χορηγούσαν σε νοικοκυριά και επιχειρήσεις πλήττοντας με αυτό τον τρόπο την ανάκαμψη της οικονομίας. Μετά την νίκη των τραπεζών, υπολογίζεται ότι ο δείκτης

μόχλευσης των μεγάλων συστημικών τραπεζών βρίσκεται, κατά μέσο όρο, στο 3,8% και ότι με τους νέους κανόνες, οι οποίοι θα τεθούν σε ισχύ από το 2018, ο δείκτης μόχλευσης θ' αυξηθεί ελάχιστα πάνω από το 4%. Είναι προφανές ότι η Επιτροπή της Βασιλείας προσπάθησε να βρει τη χρυσή τομή μεταξύ της ανάγκης να ενισχυθούν με κεφάλαια οι τράπεζες και της ανάγκης να μην περιοριστεί ο δανεισμός προς επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Σε αυτό το σημείο αξίζει να σημειωθεί ότι το 2007 λίγο πριν ξεσπάσει η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση ο δείκτης μόχλευσης των μεγάλων τραπεζών βρισκόταν μόλις στο 1%-2%. (Καρκαγιάννης, 2014)

Παρά το γεγονός ότι υιοθετήθηκαν χαλαρότεροι κανόνες προκειμένου να μην επηρεαστεί η πραγματική οικονομία, η Επιτροπή Βασιλείας ετοιμάζει ένα νέο πακέτο κανονιστικών και εποπτικών ρυθμίσεων. Πολλοί θεωρούν ότι οδεύουμε προς τη Βασιλεία IV αν και η Επιτροπή Βασιλείας διαμηνύει ότι πρόκειται για την ολοκλήρωση όλων των μεταρρυθμίσεων σε σχέση με τις διατάξεις της Βασιλείας III. Ως βασικός στόχος του νέου κανονιστικού πλαισίου ορίζεται η ενίσχυση της τυποποιημένης προσέγγισης υπολογισμού της στάθμισης κινδύνου στοιχείων ενεργητικού των τραπεζών. Όσον αφορά τον υπολογισμό του **Πιστωτικού κινδύνου**, εισάγονται νέα ποσοστά στάθμισης για τις περιπτώσεις ανοιγμάτων που αφορούν στεγαστικά δάνεια και δάνεια σε μεγάλες επιχειρήσεις. Δίνεται επίσης έμφαση στον λειτουργικό κίνδυνο που έχει σχέση με την πιθανότητα ζημίας που μπορεί να προκληθεί από την ανεπάρκεια των εσωτερικών διαδικασιών, των συστημάτων, του ανθρώπινου δυναμικού ή από άλλα εξωγενή γεγονότα.

Οι ευρωπαϊκές τράπεζες ισχυρίζονται ότι οι προτεινόμενοι κανόνες θα καταστήσουν δυσκολότερη τη δυνατότητα των τραπεζών να χορηγούν δάνεια σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά. Ο γερμανικός κολοσσός Deutsche Bank αντιδρά έντονα στους νέους κανόνες, καθώς η υλοποίηση της «Βασιλείας IV» θα απαιτήσει από τις τράπεζες να αντλήσουν ακόμη περισσότερα κεφάλαια για να αντεπεξέλθουν στα νέα κριτήρια για την κεφαλαιακή επάρκειά τους. (Reuters, 2017)

Οι προτεινόμενες αλλαγές δημιούργησαν διχασμό, με τις ευρωπαϊκές εποπτικές Αρχές να ανησυχούν ότι θα μειώσουν τον τραπεζικό δανεισμό, που είναι η κύρια πηγή χρηματοδότησης των εταιρειών στην Ευρώπη. Μετά την αποτυχία να υπάρξει συμφωνία στη Χιλή στα τέλη του 2016, η Επιτροπή της Βασιλείας

ανακοίνωσε σήμερα ότι χρειάζεται περαιτέρω εργασία πριν οι νέοι κανόνες τεθούν προς έγκριση. Η Επιτροπή της Βασιλείας δήλωσε ότι « Χρειάζεται περισσότερος χρόνος για να ολοκληρωθεί κάποια εργασία, περιλαμβανομένης της τελικής διαμόρφωσης του πλαισίου.... Η σύνοδος της GHOS, που αρχικά είχε προγραμματισθεί για τις αρχές Ιανουαρίου, αναβλήθηκε για τον λόγο αυτό. Η Επιτροπή αναμένεται να ολοκληρώσει την εργασία αυτή στο εγγύς μέλλον». (Βασιλεία III: Στον «πάγο»...μέχρι νεωτέρας, 2017)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 8

Συμπεράσματα

Αναμφίβολα το χρηματοπιστωτικό σύστημα αποτελεί έναν από τους πιο σημαντικούς παράγοντες της οικονομίας παγκοσμίως. Η βασική λειτουργία του χρηματοπιστωτικού συστήματος, είναι η συγκέντρωση των πλεοναζόντων κεφαλαίων της οικονομίας από τις πλεονασματικές στις ελλειμματικές μονάδες. Κυρίαρχο ρόλο στο χρηματοπιστωτικό σύστημα παίζουν οι χρηματοπιστωτικοί οργανισμοί οι οποίοι δημιουργήθηκαν από τα εμπόδια της άμεσης χρηματοδότησης. Μια κρίση στο χρηματοπιστωτικό σύστημα μπορεί να προκαλέσει τέτοια διαταραχή που είναι ικανή να επηρεάσει καταστροφικά την οικονομία. Στην περίπτωση της χρηματοπιστωτικής κρίσης του 2007, η κρίση εκδηλώθηκε ως κρίση εμπιστοσύνης μεταξύ των πιστωτικών ιδρυμάτων που στη συνέχεια επεκτάθηκε στις διατραπεζικές αγορές με αποτέλεσμα να δημιουργηθεί πρόβλημα ρευστότητας. Η λανθασμένη νομισματική πολιτική, το σαθρό σύστημα επίβλεψης του χρηματοπιστωτικού συστήματος, οι «φούσκες» των ακινήτων, η εμφάνιση των χρηματοοικονομικών υβριδικών προϊόντων, η απραγμία, η υπερβολική αισιοδοξία καθώς και η ανθρώπινη συμπεριφορά ήταν από τις βασικές αιτίες εμφάνισης της πρόσφατης κρίσης που αισθανόμαστε μέχρι και σήμερα. Βασικός άξονας του χρηματοπιστωτικού συστήματος είναι το τραπεζικό σύστημα. Οι πρόσφατες κρίσεις των δύο τελευταίων δεκαετιών στον τραπεζικό τομέα ήταν η αφορμή δημιουργίας εποπτικών αρχών με σκοπό να προλάβουν πιθανές μελλοντικές πτωχεύσεις τραπεζικών ιδρυμάτων. Οι τραπεζικές κρίσεις που είναι υπαίτιες για την διαταραχή στο σύνολο του χρηματοπιστωτικού συστήματος δημιούργησαν την ανάγκη για εποπτεία, της οποίας κύριος στόχος είναι η προώθηση του υγιούς ανταγωνισμού καθώς και της αποτελεσματικότητας στη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος. Η σύσταση της περίφημης Επιτροπής της Βασιλείας και στη συνέχεια το Σύμφωνο Βασιλείας I που εισήγαγε ένα αρχικό πλαίσιο εναρμόνισης κεφαλαιακών απαιτήσεων και κοινών κανόνων εποπτείας, παρουσίασε σημαντικά μειονεκτήματα. Οι αναθεωρημένοι νέοι κανόνες εποπτείας γνωστοί ως Σύμφωνο Βασιλείας II, απέδειξαν πως δεν ήταν αρκετοί ώστε να αποτρέψουν την παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008. Η εμφάνιση του κανονιστικού πλαισίου της Βασιλείας III, αφενός με την εισαγωγή

νέων προληπτικών δικλίδων ασφαλείας προστατεύσουν το χρηματοπιστωτικό σύστημα από πιθανές μελλοντικές κρίσεις, αφετέρου δυσκολεύουν όλο και περισσότερο τους μηχανισμούς κερδοφορίας των τραπεζών. Έτσι οι νέες διατάξεις ενώ δύνανται να προστατεύσουν το τραπεζικό σύστημα από μία νέα κρίση, παράλληλα εμποδίζουν την ανάπτυξη της οικονομίας. Η μείωση στα περιθώρια της κερδοφορίας των τραπεζικών ιδρυμάτων στο νέο περιβάλλον είναι σαφής. Αυτό είναι βέβαια, το τίμημα της ανάγκης θωράκισης της σταθερότητας του τραπεζικού συστήματος, διεθνώς, απέναντι στο ενδεχόμενο εκδήλωσης μιας νέας χρηματοπιστωτικής κρίσης, όπως η πρόσφατη. Στην πραγματική οικονομία, η εφαρμογή των νέων κανόνων έχει αρνητικές επιπτώσεις εξαιτίας του περιορισμού της προσφοράς δανειακών κεφαλαίων από τις τράπεζες. Η αναγκαία άντληση κεφαλαίων από τις αγορές, θα αναγκάσει τις τράπεζες να συρρικνώσουν τη δανειοδοτική τους δραστηριότητα, και να προβούν σε αναδιαρθρώσεις που θα οδηγήσουν σε ενίσχυση της συγκέντρωσης του τραπεζικού κλάδου, χωρίς θετικά αποτελέσματα στην πραγματική οικονομία. Τέλος, η ανάγκη για μείωση του κόστους στους οργανισμούς, θα τους οδηγήσει σε απόλυση προσωπικού, σύμπτυξη τμημάτων, κλείσιμο καταστημάτων ή ακόμα και στην μεταφορά τους σε χώρες με πιο χαμηλό ρυθμιστικό εποπτικό πλαίσιο.

Βιβλιογραφία

- Aghion, P., Howitt, P., & Mayer-Foulkes, D. (2005). The Effect of Financial Development on Convergence: Theory and Evidence. *Quarterly Journal of Economics*, σσ. 173-222.
- Aiginger, K. (2009). The current Economic Crisis: Causes, Cures and Consequences. WIFO working papers.No.341.
- Arena, M. (2008). Does Insurance Market Activity Promote Economic Growth? A Cross-Country Study for Industrialized and Developing Countries.75. *Journal of Risk and Insurance*, σσ. 921- 46.
- Basel Committee on Banking Supervision, B. (2011). *Basel III: a global regulatory framework for more resilient banks and banking systems*. Ανάκτηση από http://www.bis.org/publ/bcbs189_dec2010.pdf
- Boot, A., & Thakor, V. (1997). Financial Architecture System No.10. *The Review of Financial Studies*, σσ. 693-733.
- Caruana, J. (2011). «*Basel III: New strains and old debates – challenges for supervisors, risk managers and auditors*», *Africa Basel Committee on Banking Supervision* . Ανάκτηση από <http://www.bis.org/speeches/sp111014.pdf>,
- Claessens, S., & Laeven, L. (2004). “What Drives Bank Competition? Some International Evidence.”. *Journal of Money, Credit, and Banking* 36.
- Dhameja, N. (2010). Financial Crisis: Impact, Challenges and Way Out. *Indian Journal of Industrial Relations* 45 (3), σσ. 11-16.
- Giddy, I. H. (1996). *Παγκόσμιες Χρηματοπιστωτικές Αγορές*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Gonzalez, A. –H., & Pratt, B. (1996). An integrated symmetrical model for crisis. *communication Management Journal of Public Relations Research*, σσ. 79 – 105.
- Gordy, M. (2003). A Risk-Factor Model Foundation for Ratings-Based Bank Capital Rules.Vol. 12. *Journal of Financial Intermediation*.
- Hannoun, H. (2010). «*The Basel III capital framework: a decisive breakthrough*», *Bank for International Settlements*. Ανάκτηση από <http://www.bis.org/speeches/sp101125a.pdf>

- Heffernan, S. (2005). *Modern Banking, John Wiley & Sons L.t.d.* . Ανάκτηση από http://www.untag-smd.ac.id/files/Perpustakaan_Digital_1/BANK%20AND%20BANKING%20Modern_Banking.pdf
- Howells, P., & Bain, K. (2009). *Χρήμα Πίστη Τράπεζες Μια ευρωπαϊκή προσέγγιση. εκδόσεις Κριτική.* Ανάκτηση από http://books.eudoxus.gr/publishers/CID_821/cid_00821-0456-ABS.pdf
- Ingves, S. (2014). *Banking on leverage Chairman, Basel Committee on Banking Supervision and Governor, Sveriges Riksbank* . Ανάκτηση από <http://www.bis.org/speeches/sp140226.pdf>
- Kaminsky, G., & Reinhart, C. (1999). The Twin Crises: The Causes of Banking and Balance of Payments Problems Vol. 89. *American Economic Review*, σσ. 473-500.
- Kasman, A., & Yildirim, C. (2006). Cost and profit efficiencies in transition banking: the case of new EU members. Στο *Applied Economics* 38 (σσ. 1079-1090).
- Kingsley, P. (2012). *Financial crisis: timeline. The financial crisis, five years on: how the world economy plunged into recession.* Ανάκτηση από <https://www.theguardian.com/business/2012/aug/07/credit-crunch-boom-bust-timeline>
- Lindgren, C.-J., Garcia, G., & Saal, M. I. (1996). *Bank Soundness and Macroeconomic Policy.* International Monetary Fund.
- M.Friedman, & Schwartz, J. A. (1963). A monetary history of the United States, 1867-1960. *Princeton University Press.*
- Mankiw, G. N., & Ball, L. M. (2011). *Μακροοικονομική και το Χρηματοπιστωτικό Σύστημα. Μετάφραση Ανδρέας Σοκοδήμος.* Εκδόσεις Gutenberg.
- Mishkin, S., & Eakins, S. (2009). *Financial Markets and Institutions* (Pearson 6th Edition) Chapter 20.
- Minsky, H. P. (1972). Financial stability revisited: the economics of disaster Board of Governors of the Federal Reserve System, Vol. 3. σσ. 95-136.
- O'Neil, J. (2011). *Κρίση και οικονομικός κύκλος: η άποψη της αγοράς, Άρθρο Α.2, Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της Ευρωζώνης και της Ελλάδας: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον; Επιμέλεια Νικόλαος Β. Καραμούζης και Γκίκας Α. Χαρδούβελης.* Αθήνα: Εκδόσεις Λιβάνη.

- Peihani, M. (2015). *The Basel Committee on Banking Supervision: a post-crisis assessment of governance and accountability*. Ανάκτηση από <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/11926422.2014.934870?scroll=top&needAccess=true&journalCode=rcfp20>
- Sharpe, W. (1963). A Simplified Model for Portfolio Analysis Management Science, Vol. 9, No. 2. σσ. 277-293.
- Walter, S. (2011). «*Basel III: stronger banks and a more resilient financial system*» *Bank for International Settlements*.
- Wellink, N. (2011). *FSI High Level Meeting on “The Emerging Framework to Strengthen Banking Regulation and Financial Stability” for Africa Basel Committee on Banking Supervision*. Ανάκτηση από <http://www.bis.org/speeches/sp110127.pdf>
- Αγγελόπουλος, Χ. Π. (2010). *Τράπεζες και Χρηματοπιστωτικό Σύστημα Δ΄ έκδοση (Αγορές-Προϊόντα-Κίνδυνοι)*. Εκδόσεις Σταμούλη Α.Ε.
- Γεωργακόπουλος, Θ., Λιανός, Θ., Μπένος, Θ., & Τσεκούρας, Γ. (2007). *Εισαγωγή στην Πολιτική Οικονομία*. Εκδόσεις Γ. Μπένου.
- Γκαργκάνας, Χ. Ν. (2007, 11 Ιουλίου). *Διεθνές Πιστωτικό Σύστημα : Προκλήσεις και Προοπτικές. Ομιλία στο Ελληνοβρετανικό Επιμελητήριο Αθηνών*. Ανάκτηση από http://www.bankofgreece.gr/Pages/el/Bank/News/Speeches/AllItems.aspx?List_ID=B2E9402E-DB05-4166-9F09-E1B26A1C6F1B&Year=2007
- Γκόρτσος, Χ. (2011). «*Βασιλεία III*»: η αναθεώρηση του ισχύοντος κανονιστικού πλαισίου της Επιτροπής της Βασιλείας για την τραπεζική εποπτεία με στόχο την ενδυνάμωση της σταθερότητας του διεθνούς τραπεζικού συστήματος, *Χρηματοπιστωτικό δίκαιο, τόμος 1*. Αθήνα : Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γκόρτσος, Χ. (2011). Ρυθμιστική παρέμβαση και εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα. Στο Συλλογικό έργο, *Η διεθνής κρίση, η κρίση στην ευρωζώνη και το ελληνικό χρηματοπιστωτικό σύστημα*. Εκδόσεις Ελληνική ένωση Τραπεζών.
- Δερμετζόγλου, Ι. Χ. (2014). Τίτλος Διατριβής «*Τραπεζική Εποπτεία και Βασιλεία I II: Μελέτη Περίπτωσης των Ελληνικών Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων*».
- Ζοπουνίδης, Κ., & Λεμονάκης, Χ. (2009). *Διαχείριση πιστωτικού κινδύνου*. Εκδόσεις Κλειδάριθμος.

- Κιόχος, Π., & Παπανικολάου, Γ. (2000). *Χρήμα - Πίστη - Τράπεζες*. Αθήνα: Εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα.
- Κόντης, Α., & Τσαρδανίδης, Χ. (2005). *Διεθνής Πολιτική Οικονομία, Θεωρία, δομή και προκλήσεις της παγκόσμιας οικονομίας*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μαλινδρέτου, Β. Π. (2002). *Σύγχρονα Χρηματοοικονομικά Προϊόντα*. Εκδόσεις Παπαζήση.
- Μανώλη, Π., & Μαρής, Γ. (2015). *Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα, Κάλλιπος*. Ανάκτηση από Εισαγωγή στη Διεθνή Πολιτική Οικονομία:
<https://repository.kallipos.gr/bitstream/11419/3945/5/Eisagogi%20stin%20Die%20thni%20Politiki%20Oikonomia%20pdf-%CE%9A%CE%9F%CE%A5.pdf>
- Μελάς, Κ. (2011). *Οι σύγχρονες κρίσεις του Παγκόσμιου Χρηματοπιστωτικού συστήματος (1974-2008)*. Εκδόσεις Λιβάνη.
- Νούλας, Α. (2005). *Χρήμα και Τράπεζες, έκδοση 'B*. Θεσσαλονίκη: Πανεπιστήμιο Μακεδονίας.
- Ξανθάκης, Ε., & Θωμαδάκης, Σ. (2011). *Αγορές Χρήματος & Κεφαλαίου (B έκδοση)*. Εκδόσεις Σταμούλη.
- Ορφανίδης, Α. (2010). *Η εποπτεία του χρηματοπιστωτικού τομέα: προβληματισμοί και συμπεράσματα από την κρίση*. Ανάκτηση από http://www.centralbank.gov.cy/nqcontent.cfm?a_id=13786
- Πιντέρης, Γ. (2002). *Τραπεζικές κρίσεις και πολιτικές αναδιάρθρωσης. Ένωση ελληνικών τραπεζών*.
- Σαπουτζόγλου, Γ., & Πεντοτής, Χ. (2009). *Τραπεζική Οικονομική Τόμος Α,Β*. Αθήνα: Μπένου.
- Τριαντόπουλος, Β. Χ. (2008). *Εποπτεία Τραπεζικού Συστήματος - Η ευρωπαϊκή εμπειρία και το νέο κανονιστικό πλαίσιο*. Αθήνα: Εκδόσεις Παπαζήση.
- Φλώρος, Ν. (2012). *Η ευθύνη των χρηματοπιστωτικών αρχών στον χρηματοπιστωτικό τομέα*. Αθήνα: Εκδόσεις Νομική βιβλιοθήκη.
- Χαρδούβελης, Γ. (2009). *Η κρίση του 2007-2009: τα αίτια, η αντιμετώπιση και οι προοπτικές 2009 Τόμος IV, Τεύχος 8*. Ανάκτηση από http://www.hardouvelis.gr/FILES/PROFESSIONAL%20WORK/Economy%20and%20Markets%20IV_8_DEC2009

- Χαρδουβέλης, Γ., & Καραμούζης, Ν. (2011). *Από τη διεθνή κρίση στην κρίση της ευρωζώνης: Τι μας επιφυλάσσει το μέλλον*. Αθήνα: Εκδοτικός οργανισμός Λιβάνη.
- Χριστοφόρου, Β. (2011). *Η χρηματοπιστωτική κρίση και η εποπτεία των χρηματαγορών*. Διατριβή, Μ.Σc. Πάτρα: Πανεπιστήμιο Πατρών.

Διαδικτυακοί τόποι

- «Πονοκέφαλος» για την Ευρωζώνη η ιταλική τραπεζική κρίση. (2016). Ανάκτηση από <http://www.naftemporiki.gr/finance/story/1126075/ponokefalos-gia-tin-eurozoni-i-italiki-trapeziki-krisi> (Πρόσβαση 20/10/2016)
- Reuters, R. (2017). *Η Γερμανία απορρίπτει τους κανόνες της «Βασιλείας IV»*. Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/882062/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/h-germania-aporriptei-toys-kanones-ths-vasileias-iv> (Πρόσβαση 20/01/2017)
- Βασιλεία III: Στον «πάγο»...μέχρι νεωτέρας, Β. (2017). Ανάκτηση από <http://www.sofokleousin.gr/archives/330138.html> (Πρόσβαση 20/01/2017)
- Βερούτης, Α. (2011). Ανάκτηση από Η παγκόσμια χρηματοπιστωτική κρίση του 2008 και η Ελλάδα.: <http://www.capital.gr/story/1261999> (Πρόσβαση 20/11/2016)
- Βιλιάρδος, Β. (2014). *Νομισματική Κρίση*. Ανάκτηση από <http://www.analyst.gr/2014/12/18/nomismatiki-krisi/> (Πρόσβαση 02/10/2016)
- Καρκαγιάννης, Κ. (2014). *Νίκη των τραπεζών στους όρους της Βασιλείας III*. Ανάκτηση από <http://www.kathimerini.gr/136/article/oikonomia/die8nhs-oikonomia/nikh-trapezwn-stoys-oroys-ths-vasileias-iii> (Πρόσβαση 20/08/2016)
- Λιαργκόβας, Π. (2008). *Ανατομία των νομισματικών κρίσεων Κέρδος*. Ανάκτηση από http://www.ekem.gr/index.php?option=com_content&view=article&id=866:2(Πρόσβαση 20/10/2016)
- Μιχάλαρος, Χ. (2017). *Βασιλεία III*. Ανάκτηση από <http://www.sigmalive.com/simerini/business/279695/vasileia-iii> (Πρόσβαση 05/01/2017)

- Φέκκας, Μ. (2014). *Επόμενος Σταθμός...Βασιλεία ΙΙΙ*. Ανάκτηση από <http://www.capital.gr/story/2140716> (Πρόσβαση 20/10/2016)